

01.03.2022

Veileder til forskrift om sivilforsvar

Innhold

1	Innledning	4
1.1	Hva skal veilederen svare på?	4
1.2	Hvem skal bruke veilederen?	4
2	Nærmere om forskriften	4
3	Kapittel 1 Hva forskriften gjelder	5
3.1	Om § 1 Hva forskriften gjelder	5
3.2	Om § 2 Tjeneste i Sivilforsvaret	5
4	Kapittel 2 Sivilforsvarets organisering og oppgaver	6
4.1	Om § 3 Sivilforsvarets organisering	6
4.2	Om § 4 Bistandsanmodninger	6
5	Kapittel 3 Tjenesteplikt	7
5.1	Om § 5 Egenerklæring og plikt til å gi opplysninger før rekrutteringsmøtet	7
5.2	Om § 6 Innkalling til rekrutteringsmøte	7
5.3	Om § 7 Godtgjøring for å møte på rekrutteringsmøte	8
5.4	Om § 8 Vurderingen av hvem som kan pålegges tjenesteplikt	8
5.5	Om § 9 Pålegg om tjenesteplikt	9
5.6	Om § 10 Innkalling til kurs, øvelse og innsats	9
5.7	Om § 11 Tjenestepliktiges meldeplikt	10
5.8	Om § 12 Uniform, effekter og utstyr	10
5.9	Om § 13 Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet	11
5.10	Om § 14 Innhenting av personopplysninger	11
5.11	Om § 15 Oppbevaring og sletting av personopplysninger	12
5.12	Om § 16 Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler	13
5.13	Om § 17 Unntak fra forbudet mot å bruke berusende eller bedøvende midler	13
5.14	Om § 18 Opphør av tjenesteplikt og avtale om videre tjeneste	13
6	Kapittel 4 Midlertidig fritak fra tjeneste	14
6.1	Om § 19 Søknad om midlertidig fritak fra tjeneste	14
6.2	Om § 20 Midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i virksomheter som ivaretar kritiske samfunnsfunksjoner	15
6.3	Om § 21 Midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i nødetaten	16
6.4	Om § 22 Midlertidig fritak fra tjeneste ved sykdom og skade	16
6.5	Om § 23 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av graviditet	17
6.6	Om § 24 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av omsorgsansvar	17
6.7	Om § 25 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av utdanning	17

6.8	Om § 26 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av næringsvirksomhet eller sesongarbeid	18
6.9	Om § 27 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av politisk verv eller kandidatur.....	18
6.10	Om § 28 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av bosetting eller opphold i utlandet.....	18
6.11	Om § 29 Midlertidig fritak fra tjeneste av særlige grunner.....	18
6.11.1	Særlig om toppidrettsutøvere	19
6.11.2	Særlig om industrivern	19
6.12	Om § 30 Meldeplikt	19
6.13	Om § 31 Klage.....	19
7	Kapittel 5 Godtgjøring for tjeneste.....	19
7.1	Om § 32 Tjenestetillegg.....	19
7.2	Om § 33 Godtgjøring for tapt arbeidsinntekt ved tjeneste.....	20
7.3	Om § 34 Særskilt økonomisk hjelp og næringsbidrag	20
7.4	Om § 35 Annen utgiftsdekning.....	21
7.5	Om § 36 Klage.....	21
8	Kapittel 6 Lager og rom til bruk for Sivilforsvaret	21
8.1	Generelt.....	21
8.2	Om § 37 Plassering av Sivilforsvarets materiell.....	21
8.3	Om § 38 Generelle krav til lagrene.....	22
8.4	Om § 39 Særlige krav til distriktslager og avdelingslager.....	22
8.5	Om § 40 Adgangen til å dispensere fra kravene til lager	23
8.6	Om § 41 Rom til bruk ved rekruttering, kurs, øvelser og innsats.....	23
9	Kapittel 7 Varsling av befolkningen	24
9.1	Generelt.....	24
9.2	Om § 43 Befolkningsvarsling	24
9.3	Om § 44 Sivilforsvarets varslingssignaler	25
9.4	Om § 45 Tilkobling til Sivilforsvarets varslingssystem	25
9.5	Om § 46 Adgang til og bruk av eiendom	25
9.6	Om § 47 Pålegg til virksomheter om å etablere egen varsling.....	25
10	Kapittel 8 Rekvirering av fast eiendom, løsøre og rettigheter	26
10.1	Generelt.....	26
10.2	Om § 48 Grunnleggende vilkår for rekvirering.....	26
10.3	Om § 49 Krav til innholdet i en rekvisisjon	26
10.4	Om § 51 Kvittering for gjennomført rekvirering	26
10.5	Om § 52 Erstatning som følge av rekvirering	27
10.6	Om § 53 Om lokal skjønnsnemnd.....	27
10.7	Om § 54 Skjønnsnemndas saksbehandling	27

11	Kapittel 9 Straff og overtredelsesgebyr.....	27
11.1	Om § 59 Straff.....	27
11.1.1	Foreldelse av straffansvar.....	28
11.2	Om § 60 Overtredelsesgebyr.....	28
11.3	Om § 61 Utmåling av overtredelsesgebyr	29
11.3.1	Prinsipper for utmåling.....	30
11.3.2	Gjentagelse	31
11.4	Om § 62 Særlige bestemmelser om foreldelse for overtredelsesgebyr	31

1 Innledning

1.1 Hva skal veilederen svare på?

Veilederen beskriver hvordan bestemmelsene i [forskrift om sivilforsvar](#) skal forstås og praktiseres. Den er ment som et supplement til forskriftsteksten og må leses sammen med forskriften.

Vår målsetting er at veilederen vil bidra til

- enhetlig praksis
- riktig bruk av regelverket
- forenklet saksbehandling
- økt forutsigbarhet for de tjenestepliktige

1.2 Hvem skal bruke veilederen?

Veilederen retter seg primært mot personell i Sivilforsvaret som behandler saker etter reglene i forskriften. Veilederen gir også informasjon til de tjenestepliktige i Sivilforsvaret.

2 Nærmere om forskriften

Sivilforsvarsforskriften er hjemlet i [lov 25. juni 2010 nr. 45 om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret \(sivilbeskyttelsesloven\)](#).

Forskriftsforslaget regulerer en rekke områder som gjelder Sivilforsvarets virksomhet og rettigheter og plikter for de som pålegges tjeneste (de tjenestepliktige).

Sivilforsvarets organisering og oppgaver

Kapittel 2 beskriver Sivilforsvarets organisering og styringslinje. Kapitlet inneholder også en bestemmelse om bistandsanmodninger som tydeliggjør saksgangen når nød- og beredskapsaktørene ber om bistand fra Sivilforsvaret.

Tjenesteplikt i Sivilforsvaret

Kapittel 3 regulerer de ulike stadiene av tjenesteplikten, fra rekrutteringsmøtet til pålegg om tjenesteplikt, innkalling til tjeneste og opphør av tjenesteplikt. Kapitlet har også bestemmelser om opplysningsplikt, godtgjøring for tjeneste, innhenting og behandling av personopplysninger og forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler under tjeneste i Sivilforsvaret.

Midlertidig fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret

Kapittel 4 har bestemmelser om midlertidig fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret. Midlertidig fritak fra tjeneste kan gis til ansatte i virksomheter som ivaretar eller understøtter samfunnets kritiske funksjoner. Med kritiske samfunnsfunksjoner menes for eksempel kraftforsyning, forsyningssikkerhet, elektronisk kommunikasjon, vann og avløp, transport og nødetater. Midlertidig fritak fra tjeneste kan også gis dersom det foreligger vektige velferdsgrunner som for eksempel sykdom, skade, omsorgsansvar eller utdanningssituasjon.

Godtgjøring for tjeneste

Kapittel 5 gir regler om godtgjøring for tjeneste, både for lønnsinntakere og næringsdrivende. Godtgjøringsordningen skal sikre at personer som er pålagt tjenesteplikt og som må forlate sine ordinære forpliktelser, får en rimelig godtgjøring for sin innsats. De tjenestepliktige gis et tjenestetillegg per påbegynt døgn for all type tjeneste. I tillegg gis det godtgjøring for tapt arbeidsinntekt, begrenset oppad til 6 G til de som kan dokumentere tapt arbeidsinntekt ved tjeneste.

Lagre og rom til bruk for Sivilforsvaret

Kommunene har etter sivilbeskyttelsesloven § 12 en plikt til å stille rom og kommunal grunn til rådighet ved innsats eller til utdannings- og øvingsformål. Kommunene skal videre ivareta oppgaver i forbindelse med lagring av sivilforsvarets materiell, jf. sivilbeskyttelsesloven § 12 og § 13. Kapittel 6 gir bestemmelser som konkretiserer kravene til lagre og rom som kommunene stiller til rådighet for Sivilforsvaret og utgiftsfordeling mellom kommunene.

Varsling av befolkningen

Kapittel 7 gir utfyllende bestemmelser om varsling av befolkningen, som er et av de sentrale sivilbeskyttelsestiltakene Sivilforsvaret har ansvar for. Kapitlet inneholder bestemmelser om varslingssignaler og bruk av varslingsanlegg. Kapitlet har også bestemmelser om krav til virksomheter som er pålagt å etablere egen ordning for varsling i særlige tilfeller.

Rekvirering av fast eiendom, løssøre og rettigheter

Kapittel 8 gir utfyllende bestemmelser til sivilbeskyttelsesloven §§ 25-28 om rekvirering. Kapitlet gir nærmere bestemmelser om adgangen til å kreve at fast eiendom, løssøre eller rettigheter blir stilt til rådighet eller avgitt for at Sivilforsvaret skal kunne løse sine oppgaver.

Straff og overtredelsesgebyr

Kapittel 9 regulerer hvilke brudd på forskriften som kan sanksjoneres med straff eller overtredelsesgebyr. Kapitlet inneholder også bestemmelser om myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr, om utmåling og foreldelse. For flere av bruddene på bestemmelsene om tjenesteplikt er det fastsatt standardiserte satser.

3 Kapittel 1 Hva forskriften gjelder

3.1 Om § 1 Hva forskriften gjelder

Hensikten med bestemmelsen er å synliggjøre hvilke områder forskriften regulerer

3.2 Om § 2 Tjeneste i Sivilforsvaret

Begrepet "tjeneste" brukes gjennomgående i forskriften, og er særlig sentralt for bestemmelsene om tjenesteplikt i Sivilforsvaret. Begrepet er derfor definert i denne bestemmelsen. Definisjonen av tjeneste står også i [sivilbeskyttelsesloven § 3 bokstav f](#).

Med kurs menes blant annet Sivilforsvarets grunnkurs, befalskurs og spesialkurs hvor det gis opplæring i ferdighetene som trengs for å tjenestegjøre. Grunnkurset dekker viktige områder som brann, redning, førstehjelp, kart og kompass og GPS. Det må være gjennomført før den tjenestepliktige innplasseres i en av Sivilforsvarets avdelinger. Sivilforsvarets kurs gjennomføres på eller i regi av Sivilforsvarets kompetansesenter på Starum i Oppland.

Øvelsene er lagt opp slik at de tjenestepliktige over tid får repetert alle fagområdene (brann, førstehjelp, søk, etc.) som de skal beherske. De tjenestepliktige skal øve to dager og to kvelder (24 timer) i løpet av året.

Med innsats menes reelle hendelser som Sivilforsvarets tjenestepliktige er utkalt til å bistå i. Den tjenestepliktige mottar innkalling på SMS eller taleanrop fra PLIS/CIM.

4 Kapittel 2 Sivilforsvarets organisering og oppgaver

4.1 Om § 3 Sivilforsvarets organisering

Bestemmelsen omhandler Sivilforsvarets organisering i distrikter og at de er underlagt DSB.

Justis- og beredskapsdepartementet er øverste ansvarlige myndighet for Sivilforsvaret. Departementets ledelse av Sivilforsvaret er delegert til DSB.

Sivilforsvaret er organisert i ulike forvaltningsnivåer, med nasjonal ledelse på sentralt nivå i DSB v/Sjef Sivilforsvaret og 20 distrikter på regionalt nivå. Hvert distrikt ledes av en distriktssjef som rapporterer til DSB.

DSB utpeker en Sjef Sivilforsvaret, som utleder sitt ansvar og myndighet fra direktør DSBs instruks for Sjef Sivilforsvaret. Sjef Sivilforsvaret er øverste myndighet i Sivilforsvaret og skal lede, disponere ressursene nasjonalt og samordne Sivilforsvarets nasjonale virksomhet i fred, krise og krig.

En nærmere regulering av Sivilforsvarets organisering er viktig og nødvendig for å sikre klare ansvarsforhold mellom de ulike organisatoriske nivåene i Sivilforsvaret. Sivilforsvaret har oppgaver i fredstid, i krig, når krig truer og når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare. Det er særlig i større kriser og krig at behovet for tydelige linjer og ansvarsforhold er viktig.

4.2 Om § 4 Bistandsanmodninger

Etter sivilbeskyttelsesloven § 4 bokstav d skal Sivilforsvaret bistå nød- og beredskapsstatene med personell og materiell i forbindelse med skadeforebyggende og skadebegrensende tiltak. Denne forskriftsbestemmelsen regulerer nærmere anmodninger om bistand fra Sivilforsvaret.

I forarbeidene til sivilbeskyttelsesloven (Prop. 91. L (2009-2010)) står det at med nød- og beredskapsstatene menes først og fremst politi, helse- og brannvesen, men at det også eksempelvis kan være Kystverket, Direktoratet for strålevern og atomsikkerhet (DSA), Mattilsynet og lignende beredskapsstater. Kommunene anses også som beredskapsstater i denne sammenheng. Det avgrenses mot støtte til Forsvaret. I praksis har begrepet vært tolket vidt, og for eksempel under flyktningkrisen i 2015 bisto Sivilforsvaret blant annet Utlendingsdirektoratet (UDI).

En forespørsel om bistand skal rettes skriftlig til sivilforsvarsdistriktet, jf. første ledd. Gjelder den flere distrikter, skal den rettes til Sjef Sivilforsvaret.

Sivilforsvarsdistriktet eller Sjef Sivilforsvaret vurderer og avgjør om Sivilforsvaret kan yte bistand og på hvilken måte, og besvarer forespørselen. Forespørsler rettet til distriktene avgjøres i utgangspunktet av distriktssjefene. I praksis er denne myndigheten delegert til beredskapsvakten i det enkelte distrikt. Er det nødvendig med rask bistand, kan forespørselen fremmes og behandles muntlig og bekreftes skriftlig i etterkant.

Det er utarbeidet et skjema som kan brukes av den som anmoder om bistand, og som sikrer at Sivilforsvaret/DSB får inn opplysningene som er nødvendig for å kunne vurdere om det kan ytes bistand.

I avgjørelsen av om det kan ytes bistand i den aktuelle situasjonen skal det vurderes om oppdraget er i samsvar med sivilbeskyttelsesloven § 4 og de begrensningene som følger av Norges internasjonale forpliktelser, det vil si menneskerettighetene og krigens folkerett. Det må også vurderes om Sivilforsvaret har nødvendig materiell tilgjengelig, tilstrekkelig personellressurser for å løse oppdraget og om de tjenestepliktige har tilstrekkelig opplæring for det aktuelle oppdraget.

For bruk av tjenestepliktige må det vurderes om oppdraget er i samsvar med de begrensningene som fremgår av Den europeiske menneskerettskonvensjonen ([EMK](#)) artikkel 4 (forbud mot slaveri og tvangsarbeid), inntatt i menneskerettsloven. EMK artikkel 4 setter forbud mot å pålegge noen å utføre

tvangsarbeid eller annet påtvunget arbeid. Forbudet omfatter ikke "tjeneste som blir pålagt i tilfelle av en nødstilstand eller ulykke som truer samfunnets liv eller velferd". Sivilforsvaret kan derfor kalle ut tjenestepliktige til innsats når innsatsen skal dekke et behov ved en akutt oppstått beredskapssituasjon eller i en akutt situasjon for å forhindre at en uønsket hendelse inntreffer.

DSB har utarbeidet veilederen "[Bruk av Sivilforsvarets tjenestepliktige i fredstid](#)" som redegjør nærmere for de rettslige rammene og vurderingene som må foretas ved bruk av tjenestepliktige i fredstid.

5 Kapittel 3 Tjenesteplikt

5.1 Om § 5 Egenerklæring og plikt til å gi opplysninger før rekrutteringsmøtet

Bestemmelsen gir hjemmel for å kreve egenerklæring og andre opplysninger fra personer som Sivilforsvaret vurderer å pålegge tjeneste før rekrutteringsmøtet, og den konkretiserer hvilke opplysninger Sivilforsvaret kan innhente.

Det er nødvendig å innhente opplysninger om personene Sivilforsvaret vurderer å pålegge tjeneste før oppmøte på rekrutteringsmøtet, for å kunne gjøre en utsiling på et tidlig stadium. Det er for eksempel unødvendig å innkalle noen som åpenbart ikke er egnet til tjeneste. Det er i tillegg inngripende for den enkelte og bør unngås i størst mulig grad.

Sivilforsvaret innhenter opplysninger ved å sende ut et skjema for egenerklæring om helse og Sivilforsvarets oppdatering av personellopplysninger, som den enkelte må returnere ferdig utfylt før rekrutteringsmøtet, jf. første ledd. Egenerklæringen er sentral i vurderingen av hvem Sivilforsvaret innkaller til rekrutteringsmøtet.

Sivilforsvaret kan kreve opplysninger om blant annet personalia, helseinformasjon, ulike kvalifikasjoner og opplysninger om nåværende og tidligere arbeidsforhold. Opplysningene som kan innhentes utgjør i all hovedsak personopplysninger. Flere av opplysningene regnes som særlige kategorier av personopplysninger og en plikt til å gi denne type opplysninger er inngripende i borgernes rettssfære.

Etter andre ledd kan det gjøres unntak fra kravet om egenerklæring og opplysningsplikten. Unntaket gjelder i ekstraordinære situasjoner og der tjenstlige hensyn krever det. Med ekstraordinære situasjoner menes alvorlige situasjoner der kritiske samfunnsfunksjoner eller andre tungtveiende samfunnsinteresser er truet. For å anse situasjonen som ekstraordinær må den i tillegg være forårsaket av en eller flere særskilte, alvorlige hendelser, for eksempel omfattende naturkatastrofer, terrorhandlinger, pandemier, hybride hendelser og krig. Det er også et vilkår for unntaket at "tjenstlige hensyn krever det". Dette innebærer at det må foretas en forholdsmessighetsvurdering, og at unntaket ikke skal gå lenger enn det som er nødvendig for å håndtere situasjonen, både i innhold og i tid.

Overtredelse av bestemmelsen kan sanksjoneres ved overtredelsesgebyr eller straff.

5.2 Om § 6 Innkalling til rekrutteringsmøte

Sivilforsvarets personell rekrutteres i hovedsak fra Forsvaret blant vernepliktige som ikke kalles inn til tjeneste i Forsvaret. Det vises til [forsvarsloven § 15](#) som fastsetter at vernepliktige som ikke kalles inn til tjeneste i Forsvaret, kan overføres til Sivilforsvaret. Sivilforsvaret kan også rekruttere frivillige som ønsker å tjenestegjøre i Sivilforsvaret.

De som etter en forhåndsvurdering av innhentede opplysninger antas å være best egnet til tjeneste, kan innkalles til et rekrutteringsmøte. Det er Sivilforsvarets behov for antall tjenestepliktige og behov for kompetanse som avgjør hvem som kalles inn.

Rekrutteringsmøter bør legges til steder som gir kortest mulig reisetid for dem som skal møte. Når det gjelder begrepet "kortest mulig reisevei" vil dette naturlig variere fra sted til sted (og fra distrikt til distrikt). For eksempel må man forvente lengre reisevei i Finnmark enn i Oslo.

Sivilforsvaret kan etter søknad utsette møteplikten hvis det foreligger grunner som nevnt i §§ 20 til 29, jf. andre ledd. Dette er de samme grunnene som kan gi midlertidig fritak fra tjeneste, dvs. når samfunnsinteresser krever det eller når det foreligger viktige velferdsgrunner som for eksempel sykdom, omsorgsansvar eller utdanning. Det vises til omtalen av de ulike fritaksgrunnene i kapittel 4. Avslag på søknad om utsettelse kan ikke påklages.

En søknad om utsettelse skal inneholde nødvendige opplysninger og dokumentasjon. Se omtale av § 19 for nærmere informasjon. Møteplikten kan utsettes med inntil ett år av gangen.

De som har fylt ut en egenerklæring, men ikke innkalles til et rekrutteringsmøte, skal informeres skriftlig om at de for tiden ikke vurderes som aktuelle for Sivilforsvaret.

De som etter en forhåndsvurdering av innhentede opplysninger antas å være best egnet til tjeneste, kan innkalles til et rekrutteringsmøte.

5.3 Om § 7 Godtgjøring for å møte på rekrutteringsmøte

Deltakelse på rekrutteringsmøtet godtgjøres etter beregningene og satsene i særavtalen til Hovedavtalen mellom staten og hovedsammenslutningene om dekning av utgifter til reise og kost innenlands. Tapt arbeidsfortjeneste eller andre økonomiske tap som følge av å delta på rekrutteringsmøtet dekkes ikke.

5.4 Om § 8 Vurderingen av hvem som kan pålegges tjenesteplikt

Bestemmelsen fastsetter hva Sivilforsvaret skal legge vekt på i vurderingen av hvem som er egnet til å gjennomføre sivilforsvarstjeneste og dermed kan pålegges tjenesteplikt i Sivilforsvaret.

I vurderingen skal det for det første legges vekt på vurdering av helsetilstanden. Utfra de medisinske opplysningene den møtepliktige har lagt frem og de kliniske undersøkelsene på rekrutteringsmøtet, vurderer Sivilforsvarets leger hvem som har tilfredsstillende helse, jf. andre ledd. Med Sivilforsvarets leger menes leger som Sivilforsvaret har avtaler med eller har gitt i oppdrag å vurdere personenes helsetilstand. Avgjørelsen skal ikke bygge på opplysninger som er eldre enn tre måneder.

Helsevurderingen gjøres blant annet på bakgrunn av "Bestemmelse for militær helsetjeneste og legebedømmelse (FSAN P6)" fra Forsvarets sanitet. For tjeneste i Sivilforsvaret stilles det ikke like strenge fysiske krav som for tjeneste i Forsvaret, men for øvrig er helsekravene langt på vei de samme. Sivilforsvaret skal i vurderingen videre legge vekt på andre innhentede opplysninger, jf. § 5 og vandelsvurderingen, jf. [§ 7 a i sivilbeskyttelsesloven](#).

Vandelsvurdering innhentes og vurderes av DSB.

Det skal også legges vekt på samtaler (intervju) mellom Sivilforsvaret og den som vurderes for tjeneste i Sivilforsvaret. Det er et mål at tjenestepliktige representerer ulike samfunnslag, utdanningsretninger og har ulik arbeidserfaring. Formålet med samtalen er å kartlegge nærmere motivasjon for tjeneste i Sivilforsvaret, utdanning, yrkesstatus, personlige egenskaper, lederegenskaper, eventuell bakgrunn fra Forsvaret, mv. Som en del av samtalen, skal det også søkes avklart når vedkommende kan kalles inn til Sivilforsvarets grunnopplæringskurs. Se mer informasjon om grunnopplæringskurset i omtalen av § 2.

Der særlige forutsetninger er nødvendige for å inneha en bestemt stilling eller utføre bestemte oppgaver i Sivilforsvaret, skal Sivilforsvaret i vurderingen også legge vekt på andre prøver for å kartlegge

om vedkommende har tilstrekkelige ferdigheter, tilstrekkelig fysisk kapasitet og tilstrekkelig evne til læring, jf. tredje ledd. I dag er det ikke praksis å gjennomføre slike prøver.

Sivilforsvaret skal på forespørsel informere den innkalte om resultatene fra vurderingen av helsetilstanden og andre prøver etter første og andre ledd.

Siste ledd gir DSB hjemmel til å gjøre unntak fra kravene som Sivilforsvaret skal legge vekt på i vurderingen av hvem som er egnet til å gjennomføre sivilforsvarstjeneste og dermed kan pålegges tjenesteplikt i Sivilforsvaret. Unntaket gjelder i ekstraordinære situasjoner og der tjenstlige hensyn krever det. Det vises til omtalen av § 5 for en nærmere beskrivelse av begrepene ekstraordinære situasjoner og tjenstlige hensyn.

5.5 Om § 9 Pålegg om tjenesteplikt

Sivilforsvaret pålegger tjenesteplikt på bakgrunn av Sivilforsvarets behov for antall tjenestepliktige og vurderingene etter § 8.

Pålegget om tjenesteplikt er et enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Vedtaket kan påklages, jf. [sivilbeskyttelsesloven § 38](#).

Det er i dag sivilforsvarsdistriktene ved distriktssjefene som treffer pålegg om tjenesteplikt for personer i sitt distrikt. Bestemmelsen er utformet slik at det tas høyde for en eventuell fremtidig endring i organiseringen av personellforvaltningen i Sivilforsvaret.

Den som er pålagt tjenesteplikt skal skriftlig bekrefte at pålegget er mottatt, jf. andre ledd. Overtredelse av denne bestemmelsen kan sanksjoneres ved overtredelsesgebyr eller straff.

5.6 Om § 10 Innkalling til kurs, øvelse og innsats

Bestemmelsen utfyller [sivilbeskyttelsesloven § 9 første ledd](#) om krav til innkallingen.

[Sivilbeskyttelsesloven § 9 andre ledd](#) fastsetter at tjenestepliktige som blir innkalt plikter å møte på kurs, øvelser og innsatser.

Sivilforsvaret skal skriftlig innkalle en tjenestepliktig til kurs minst to måneder før kurset starter, jf. første ledd. Med kurs menes Sivilforsvarets obligatoriske tre-ukers grunnopplæringskurs og påbyggende kurs for hhv. ledere (befal) og personell som blir tatt ut til tjeneste i innen ulike fagområder som for eksempel mobil renseenhet eller radiacmåling.

Innkallingen skal minst inneholde informasjon om kursets varighet, fritaksreglene og godtgjøringen i Sivilforsvaret. For nærmere beskrivelse av bestemmelsene om godtgjøring, se §§ 32 til 36. For nærmere beskrivelse av fritaksreglene, se §§ 19 til 31.

Sivilforsvaret skal skriftlig kalle inn til øvelse minst fire uker før øvelsen starter. Etter Sivilforsvarets øvingsbestemmelser skal tjenestepliktige øve to dager og to kvelder (24 timer) i året. Rammene for varighet av øvelser fastsettes gjennom Stortingets årlige budsjettbehandling og er i dag maksimalt 5 dager. Innkallingen skal minst inneholde informasjon om øvelsens varighet, fritaksreglene og godtgjøringen i Sivilforsvaret.

Sivilforsvaret kan innkalle tjenestepliktige skriftlig eller muntlig til innsats, jf. tredje ledd. Vanligvis innkalles det ved bruk av SMS, talemelding eller e-post.

Tjenestepliktige skal svare skriftlig på innkallingen til kurs, øvelse og innsats. For kurs og øvelse skal tjenestepliktige skriftlig bekrefte at de stiller eller skriftlig søke om midlertidig fritak, se nærmere beskrivelse under pkt. 6. I Innkallingen fremgår fristene for å bekrefte eller søke om midlertidig fritak.

Når det gjelder innsats, skal de tjenestepliktige svare på et varsel eller en innkalling uansett hvor kort tid før fremmøtetidspunktet de blir varslet eller innkalt. Dersom de ikke kan møte, skal fraværet begrunnes og dokumenteres. Dette er å anse som en søknad om midlertidig fritak, og skal vurderes etter reglene i forskriften kapittel 4. Dersom den tjenestepliktige har inntatt alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler når de kalles inn til innsats, skal de samtidig opplyse om det. Et forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler i tjeneste står i § 9 b i sivilbeskyttelsesloven og er nærmere regulert i §§ 16 og 17 i denne forskriften.

DSB kan gjøre unntak fra fristkravene ved innkalling til kurs og øvelse, jf. første og andre ledd. Unntaket gjelder i ekstraordinære situasjoner og der tjenstlige hensyn krever det. Det vises til merknaden til § 5 for en nærmere beskrivelse av begrepene ekstraordinære situasjoner og tjenstlige hensyn.

Overtredelse av disse pliktene kan sanksjoneres ved overtredelsesgebyr eller straff.

5.7 Om § 11 Tjenestepliktiges meldeplikt

For å sikre en effektiv gjennomføring av tjenesteplikten, er det viktig at Sivilforsvaret har oversikt over tilgjengelig personell. Formålet med bestemmelsen, som er hjemlet i [§ 7 i sivilbeskyttelsesloven](#), er å sørge for at Sivilforsvaret til enhver tid har riktige opplysninger og kontaktinformasjon om den enkelte tjenestepliktige.

Den tjenestepliktige skal melde fra til Sivilforsvaret om endring av postadresse, e-postadresse eller mobiltelefonnummer senest åtte dager etter endringen.

Den tjenestepliktige skal også løpende melde fra til Sivilforsvaret om endringer i helsetilstanden og andre forhold som har betydning for tjenesteplikten. Den tjenestepliktige skal kunne dokumentere endringene.

Den tjenestepliktige kan legge inn endringer via altinn.

Overtredelse av denne bestemmelsen kan sanksjoneres ved overtredelsesgebyr eller straff.

5.8 Om § 12 Uniform, effekter og utstyr

Bestemmelsen utfyller [sivilbeskyttelsesloven § 6](#). Første ledd fastslår plikten til å bære uniform under tjeneste. Hvilke typer uniform som skal brukes når, hvilke deler de skal bestå av mv., er fastsatt i nærmere retningslinjer utarbeidet av Sivilforsvaret.

Den tjenestepliktige skal signere for å ha mottatt Sivilforsvarets uniform, effekter og utstyr, slik at Sivilforsvaret kan dokumentere hvilket utstyr de tjenestepliktige har fått utdelt og kan håndheve eventuelle forsømmelser ved oppbevaring eller vedlikehold, eller kreve utstyret tilbakelevert.

Den tjenestepliktige er ansvarlig for at utlevert uniform, effekter og utstyr oppbevares og vedlikeholdes forsvarlig, jf. andre ledd. Oppbevaring eller bruk av utstyr i strid med oppbevarings- og vedlikeholdsplikten kan være erstatningsbetingende etter alminnelige erstatningsregler for uaktsom eller forsettlig skadeforvoldelse (culpa-ansvar).

Tredje ledd pålegger de tjenestepliktige en meldeplikt dersom uniformen, effekter eller utstyr blir skadet, stjålet eller på annen måte går tapt.

Uniform, effekter og utstyr er Sivilforsvarets eiendom og skal leveres tilbake uten ugrunnet opphold når tjenestetiden opphører eller dersom Sivilforsvaret krever det, jf. fjerde ledd. Manglende tilbakelevering av uniform, effekter og utstyr kan medføre erstatningsplikt etter alminnelige skadeerstatningsregler som beskrevet ovenfor.

5.9 Om § 13 Engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet

Bestemmelsen regulerer de tjenestepliktiges rett til erstatning for skader som påføres under tjenesten.

Engangserstatningen er ment som en rask økonomisk hjelp fra Sivilforsvaret til tjenestepliktige som blir rammet av skade eller sykdom under utøvelse av tjenesteplikten. Engangserstatning etter denne bestemmelse kommer i tillegg til lovbestemte trygdeytelser.

Krav på engangserstatning reduseres krone for krone i den grad det er utbetalt erstatning på annet rettslig grunnlag fra staten for den påførte skaden.

Allerede utbetalt engangserstatning kommer til fradrag krone for krone i erstatningen som utbetales etter lov om skadeserstatning, lov om yrkesskadeforsikring eller erstatning på annet rettslig grunnlag

DSB har en saksbehandlingsavtale med Statens Pensjonskasse, der det fastslås at Statens Pensjonskasse administrerer og saksbehandler sakene som gjelder krav om engangserstatning

Bestemmelsen slår fast at bestemmelsene i [vernepliktsforskriften](#) kapittel 13 gjelder tilsvarende for de tjenestepliktige i Sivilforsvaret, med enkelte unntak og tilpasninger.

Det gjøres for det første unntak fra [vernepliktsforskriften § 76 første ledd](#) som bestemmer at invaliditetsgraden skal fastsettes av Forsvarets lege i tilfeller der NAV har kommet til at invaliditetsgraden er under 15 %, og dette ikke bygger på en spesialisterklæring. Sivilforsvaret har ikke ansatte leger på samme måte som Forsvaret. Det foreslås derfor at Sivilforsvaret innhenter og dekker kostnadene til spesialisterklæring i disse tilfellene, se andre ledd. Dette skal sikre at invaliditetsgraden i alle tilfeller fastsettes av spesialist.

Det gjøres også unntak for [vernepliktsforskriften § 77](#) om når en skade er påført under tjeneste i Forsvaret, siden Forsvaret og Sivilforsvaret innebærer ulik tjeneste. Tredje ledd regulerer når en skade anses påført under tjeneste i Sivilforsvaret. Bestemmelsen må leses i sammenheng med § 2 som definerer begrepet "tjeneste".

I bokstavene a og b presiseres det at reise til og fra rekrutteringsmøtet og gjennomføringen av rekrutteringsmøtet likestilles med tjeneste i dette henseende, slik at personene som vurderes til tjeneste omfattes av ordningen om engangserstatning ved dødsfall og medisinsk invaliditet. Personer som blir innkalt til rekrutteringsmøter har en lovbestemt plikt til å møte, og det er av den grunn naturlig at de får de samme rettighetene som tjenestepliktige. Også i andre sammenhenger er de gitt tilsvarende rettigheter som de tjenestepliktige, herunder midlertidig fritak, godtgjøring for reisekostnader mv.

Krav om engangserstatning skal avgjøres av Statens Pensjonskasse som fatter vedtak i første instans, jf. [vernepliktsforskriften § 78 første ledd](#). Som det fremgår av første ledd, gjelder ikke [vernepliktsforskriften § 78 andre ledd](#) om klageadgang til Forsvarsdepartementet for de tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Fjerde ledd presiserer at vedtak om engangserstatning fra Statens Pensjonskasse kan påklages til DSB innen tre uker.

5.10 Om § 14 Innhenting av personopplysninger

Sivilforsvaret innhenter personopplysninger fra blant annet Forsvaret, NAV, folkeregisteret, AA-registeret, arbeidsgivere og den tjenestepliktige selv.

Innhenting og øvrig behandling av personopplysninger utgjør en del av grunnlaget for vurderingen av hvem som kan pålegges tjeneste og om vedkommende kan fortsette å tjenestegjøre i Sivilforsvaret.

Innhenting av opplysninger foretas også av hensyn til den som vurderes til tjeneste og den som allerede er pålagt tjenesteplikt. Det er blant annet nødvendig at vedkommende er helsemessig skikket og har en vandel som er forenlig med å tjenestegjøre i Sivilforsvaret. Det er også behov for å kunne behandle

opplysninger knyttet til yrke og utdanning da Sivilforsvaret ofte vil ha et behov for personer som innehar en spesiell yrkesbakgrunn. Uten slike opplysninger vil pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring kunne bli fattet på et tilfeldig grunnlag og medføre at personer som ikke er egnet pålegges tjeneste i Sivilforsvaret.

Flere av personopplysningene som omfattes av forskriftens § 14 første ledd regnes som særlige kategorier av personopplysninger. Tidligere ble disse kalt sensitive personopplysninger. En plikt til å gi denne type opplysninger er et inngrep i den enkeltes rett til privatliv, og DSB ser det derfor som viktig at plikten og en nærmere beskrivelse av denne fremgår tydelig av lov og forskrift. Ved lovendring i mai 2021 fikk sivilbeskyttelsesloven klar hjemmel for innhenting av personopplysninger i § 8a. Forarbeider til bestemmelsen er Prop 136 L (2019-2020). Bestemmelsen er en tilpasning til personvernlovgivningen, og gir Sivilforsvarets myndigheter rett til å behandle personopplysninger når dette er nødvendig for å utøve myndighet eller utføre andre oppgaver etter sivilbeskyttelsesloven. Bestemmelsen gir blant annet hjemmel for å behandle personopplysninger etter loven [§ 7](#) (opplysningsplikt/meldeplikt), [§ 7 a](#) (vandelsvurdering) og [§ 8](#) (Rekrutteringsmøte og pålegg om tjenesteplikt i Sivilforsvaret). Lovbestemmelsen inneholder også en hjemmel til å regulere behandling av personopplysninger nærmere i forskrift.

Etter forskriften § 14 første ledd kan DSB og Sivilforsvaret innhente, behandle og registrere nødvendige personopplysninger om personer som vurderes for tjenesteplikt i Sivilforsvaret eller tjenestepliktige. I bokstavene a til r er det spesifisert konkrete kategorier av personopplysninger som Sivilforsvaret kan innhente. Disse opplysningene er nødvendige for å kunne vurdere pålegg om tjenesteplikt og videre tjenestegjøring, og de innhentes også i dag.

Bestemmelsens bokstav s fungerer som en sikkerhetsventil for de tilfellene der andre opplysninger kan være nødvendige for vurderingen av tjenesteplikt eller den tjenestepliktiges forutsetninger for tjeneste. Etter gjeldende personopplysningslov og EUs personvernforordning er det kun opplysninger som er nødvendige for å oppnå formålet som kan innhentes. Vurderingen av nødvendighet vil være særlig viktig ved innhenting av personopplysninger etter bokstav s. DSBs personvernombud bør konsulteres dersom det vurderes å innhente personopplysninger etter bokstav s.

Opplysningene registreres i Sivilforsvarets personellregister. I saker om tjenesteplikt er navnet til den tjenestepliktige unntatt offentlig innsyn etter [offentleglova § 13 første ledd](#), jf. [forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1](#). Bakgrunnen for dette er at en sammenstilling av opplysninger i dokumentene kan røpe personlige forhold som er taushetsbelagt og følgelig unntatt offentlig innsyn.

I andre ledd fastslås det at DSB er behandlingsansvarlig for personopplysninger som behandles i Sivilforsvaret og dermed har det overordnede ansvaret for at personvernregelverket overholdes.

5.11 Om § 15 Oppbevaring og sletting av personopplysninger

Bestemmelsen presiserer grunnprinsippet om at personopplysninger ikke skal lagres lenger enn nødvendig.

Etter personvernregelverket er det forbudt å oppbevare personopplysninger lengre enn det som er nødvendig for formålet de ble samlet inn for. Det vil si at når formålet er nådd, skal opplysningene slettes, selv om de som er registrert ikke har bedt om det. I saksbehandlingen må det løpende gjøres vurderinger av hva som anses nødvendig i den enkelte sak.

Samtidig kan det forekomme regler i annen lovgivning som pålegger oss å oppbevare noen opplysninger lenger enn det som begrunnes i formålet i sivilbeskyttelsesloven. Særlig aktuell er [arkivlova](#) med tilhørende forskrifter som har omfattende regler for arkivering og oppbevaring for offentlig forvaltning.

Sivilforsvaret kan lagre personopplysninger for historiske, statistiske eller vitenskapelige formål, dersom samfunnets interesse i at opplysningene lagres klart overstiger de ulempene den kan medføre for den enkelte. Dette presiseres i tredje ledd.

5.12 Om § 16 Forbud mot å bruke berusende eller bedøvende midler

Bestemmelsen er hjemlet i [§ 9 b i sivilbeskyttelsesloven](#) som fastslår at tjenestepliktige ikke skal nyte alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler under tjenesten. De skal heller ikke møte til tjeneste påvirket av nevnte midler. Forskriftshjemmelen i § 9 b siste ledd gir mulighet til å gi nærmere regler om gjennomføringen av avholdsplikten. Testing av ruspåvirkning er regulert i sivilbeskyttelsesloven § 9 b andre og tredje ledd og er derfor ikke nærmere regulert i forskrift.

Pliktmessig avhold er viktig for å forhindre ulykker. Bruk av rusmidler fører til svekket kontroll og vurderingsevne, og vil derfor representere en fare for sikkerheten. Uforsvarlig bruk av kjøretøy og annet sivilforsvarsutstyr kan forårsake store skader på mennesker og materiell. At det ikke brukes rusmidler i tjenesten er også viktig for å opprettholde nødvendig disiplin og moral, og dermed evnen til å gjennomføre Sivilforsvarets oppgaver.

Avholdsplikten gjelder under tjeneste. Dette innebærer en plikt til å ikke nyte alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler under innsats, under øvelse eller under opplærings- eller kursvirksomhet. Avholdsplikten gjelder også i fritiden den tjenestepliktige har i forbindelse med tjenesten, både på og utenfor Sivilforsvarets områder. Med fritiden i forbindelse med *tjeneste* menes kurs fritiden i perioden fra kursets oppstart til kursets avslutning, med unntak for fritiden i helger dersom den tjenestepliktige oppholder seg utenfor Sivilforsvarets områder. For *øvelse* menes fritiden i perioden fra øvelsens oppstart til øvelsens avslutning. For *innsats* menes fritiden i perioden fra innsatsens oppstart til innsatsens avslutning dersom innsatsen varer i flere dager og den tjenestepliktige har fått varsel om dette.

Andre ledd fastslår at tjenestepliktige ikke skal oppbevare alkoholholdig drikke eller annet berusende eller bedøvende middel på Sivilforsvarets områder. For å sikre at plikten overholdes, kan ansatte i Sivilforsvaret kontrollere bygninger, rom og kjøretøy på Sivilforsvarets områder. Overtredelse av denne bestemmelsen kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr.

Tjenestepliktige skal informere sine overordnede om andres bruk av berusende eller bedøvende midler dersom slik bruk kan gå ut over tjenesten, se tredje ledd.

5.13 Om § 17 Unntak fra forbudet mot å bruke berusende eller bedøvende midler

Reseptbelagte legemidler er i utgangspunktet omfattet av avholdsplikten i [sivilbeskyttelsesloven § 9 b første ledd første punkt](#). Forskriften § 17 første ledd fastslår at nødvendig bruk av legemidler ikke omfattes av nevnte forbud. Avholdsplikten gjelder dermed ikke for legemidler som inntas i samsvar med gyldig resept fra lege, tannlege eller annet helsepersonell med rekvireringsrett.

Etter forholdene vil imidlertid nødvendig bruk av legemidler kunne medføre at den enkelte ikke kan settes til aktiv tjeneste. Den som inntar legemidler som kan virke berusende eller bedøvende, skal derfor orientere Sivilforsvaret om dette.

Etter andre ledd kan Sivilforsvaret tillate at tjenestepliktige drikker alkohol i moderate mengder i forbindelse med representasjon eller arrangementer under tjenesten, for eksempel kursavslutninger eller andre markeringer. Det er gitt interne retningslinjer for slike tillatelser.

5.14 Om § 18 Opphør av tjenesteplikt og avtale om videre tjeneste

Bestemmelsen fastsetter at tjenesteplikten opphører ved nærmere angitte grunner.

[Sivilbeskyttelsesloven § 7](#) fastsetter en øvre aldersgrense på 55 år for pålegg av tjenesteplikt. Bokstav a angir derfor at tjenesteplikten opphører ved fylte 55 år. Tjenesteplikten opphører også der samlet maksimal tjenestetid på 19 måneder er nådd, jf. bokstav b. I dag bestemmes lengden på den ordinære tjenestetiden årlig i Prop. 1 S. Dette er den totale lengden på tjeneste som norske borgere i fred kan pålegges i Forsvaret, Sivilforsvaret eller i politiet. Maksimal tjenestetid på 19 måneder er lovfestet i [§ 9 a i sivilbeskyttelsesloven](#).

Dersom den tjenestepliktige har bosatt seg i utlandet er hovedregelen at tjenesteplikten opphører etter tre år. Dette er i tråd med etablert praksis i Sivilforsvaret og i tråd med [vernepliktsforskriften § 3](#). Det gjelder likevel ikke der en tjenestepliktige har bosatt seg i utlandet på grunn av studier, se andre ledd.

Bokstav d angir at tjenesteplikten kan opphøre dersom den tjenestepliktige får et varig pleie- eller omsorgsansvar alene for nærstående, eksempelvis barn, ektefelle og foreldre, og ansvaret er uforenelig med tjenestegjøring i Sivilforsvaret. Med varig menes ikke nødvendigvis livsvarig, men langvarig. I noen tilfeller vil det være klart at pleie- og omsorgsansvaret vil være varig eller gjelde i mange år fremover, for eksempel ved omsorg for et kronisk sykt barn. Siden det i andre tilfeller kan være vanskelig å ha en sikker oppfatning om fremtidig utvikling og mulig bedring, må det gjøres en konkret helhetsvurdering på bakgrunn av de opplysningene som fremlegges. Det vises til § 24, som gir mulighet til *midlertidig* fritak ved pleie- eller omsorgsansvar. Midlertidig fritak kan gis for inntil tre år av gangen. Dersom midlertidig fritak på tre år er innvilget to ganger og pleie- og omsorgsansvaret fortsatt antas å vare i mer enn tre år, regnes i utgangspunktet varighetskravet for oppfylt.

Etter bokstav e opphører tjenesteplikten dersom den tjenestepliktige ikke lenger tilfredsstiller helsekravene. Det kan være at den tjenestepliktiges helsesituasjon endrer seg slik at vedkommende ikke lenger fyller kravene som stilles, jf. § 8. Merk at midlertidige endringer av helsesituasjonen skal behandles etter reglene om midlertidig fritak for sykdom og skade, jf. § 22

Bokstav f er en sikkerhetsventil for de tilfellene der den tjenestepliktige av annen særlig grunn anses uegnet for tjenestegjøring. Tilfellene som er presisert i bestemmelsen, er eksempler på dette. Bestemmelsen er ment for ulike tilfeller der den tjenestepliktige av en eller annen grunn ikke anses egnet til tjenestegjøring. Bestemmelsen bør også kunne anvendes i tilfeller der den tjenestepliktige av andre årsaker enn i bokstav d har hatt midlertidig fritak på tre år i flere enn to omganger og det ikke anses hensiktsmessig at den tjenestepliktige settes tilbake i tjeneste.

Det fremgår av tredje ledd at tjenestepliktige som omfattes av bokstav a, b eller c kan inngå avtale om videre tjenesteplikt. De som antas til tjeneste etter å ha inngått slik avtale, får i utgangspunktet de samme rettigheter og plikter som ordinære tjenestepliktige. Det skal fastsettes nærmere vilkår for slik tjenesteplikt i avtalen mellom Sivilforsvaret og den tjenestepliktige. Bestemmelsen åpner for at tjenestepliktige som er særlig motiverte og som frivillig melder seg for å tjenestegjøre kan antas til tjeneste utover fylte 55 år, utover ordinær tjenestetid på 19 måneder eller selv om vedkommende har vært bosatt utenfor Norge i mer enn tre år sammenhengende.

6 Kapittel 4 Midlertidig fritak fra tjeneste

6.1 Om § 19 Søknad om midlertidig fritak fra tjeneste

Bestemmelsen omhandler generelle regler om fritakssøknader. Søknad med nødvendige opplysninger og dokumentasjon skal så raskt som mulig sendes Sivilforsvaret etter at et varsel om eller en innkalling til tjeneste er mottatt.

Dokumentasjonsplikten ligger hos den som søker om fritak. Det betyr at det er den tjenestepliktige eller den virksomheten som søker om fritak som må sørge for å legge frem de opplysningene og den dokumentasjonen som kreves for å vurdere om vilkårene for fritak er oppfylt.

6.2 Om § 20 Midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i virksomheter som ivaretar kritiske samfunnsfunksjoner

Tjenestepliktige kan etter bestemmelsen gis midlertidig fritak fra tjenesteplikten dersom de i kraft av sin ordinære stilling dekker en kritisk samfunnsfunksjon i en virksomhet som er registrert av Forsvaret etter [vernepliktsforskriften § 65](#).

Bestemmelsen skal bidra til at virksomheter som dekker kritiske samfunnsfunksjoner (SKV) i den totale samfunnsberedskapen beholder sitt personell i krise eller krig. Sivilforsvaret er gjennom bestemmelsen knyttet opp mot fritaksordningen i Forsvaret, med det formål å unngå at Sivilforsvaret bygger opp en beredskapsressurs som ikke kan benyttes ved større kriser, styrkeoppbygging og krig. Det er Forsvarets personell- og vernepliktssenter (FPVS) som forvalter fritaksordningen i Forsvaret.

Med kritiske samfunnsfunksjoner menes funksjoner som må opprettholdes eller opprettes for å dekke befolkningens og samfunnets grunnleggende behov og trygghet. Det gjelder for eksempel funksjoner innenfor kraft- og vannforsyning, elektronisk kommunikasjon, matforsyning, transport, forurensningsberedskap, atomberedskap, beredskap- og kriseledelse, apotek og nødetatene.

Bestemmelsen er en kan-bestemmelse, og det betyr at det gjøres en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. Sivilforsvaret vil i sin praktisering av fritaksbestemmelsen tillegge personellbehovet i Sivilforsvaret stor vekt. Sivilforsvaret ivaretar lovpålagte oppgaver etter sivilbeskyttelsesloven. Sivilforsvaret er til for å beskytte sivilbefolkningen, og i fredstid bidrar Sivilforsvaret blant annet med ekstra mannskaper og utstyr når nød- og beredskapsetatene trenger støtte ved større ulykker og naturkatastrofer. Sivilforsvaret som sådan, og de tjenestepliktige som innkalles til innsats i Sivilforsvaret, ivaretar også kritiske samfunnsfunksjoner. Ved økt risiko for sammenfallende hendelser er det særlig viktig at Sivilforsvaret beholder grunnbemanningen av tjenestepliktige.

I vurderingen av om det skal gis fritak, vil Sivilforsvaret vurdere virksomhetens behov opp mot Sivilforsvarets behov. Virksomheten må derfor opplyse Sivilforsvaret om hva slags type kritisk funksjon det gjelder, hvilket bemanningsbehov virksomheten har totalt sett og om den kritiske funksjonen kan dekkes av andre i virksomheten. Dersom det er andre i virksomheten som kan dekke den aktuelle funksjonen vil det som hovedregel ikke gis fritak.

Sentrale momenter i vurderingen av om det skal gis midlertidig fritak etter denne bestemmelsen:

- Den nærmere begrunnelsen et SKV gir for at den tjenestepliktige har en kritisk funksjon i virksomheten, hva slags type kritisk funksjon det er, hvilket bemanningsbehov virksomheten har totalt sett og om den kritiske funksjonen kan dekkes av noen andre.
- Personer som innehar nøkkelroller for å opprettholde samfunnskritiske funksjoner, skal normalt gis fritak fra tjeneste i Sivilforsvaret. For eksempel kan den tjenestepliktige være del av vakt- eller beredskapsvaktordning i sitt arbeid, ha særlige oppgaver knyttet til ledelse, krisehåndtering og/eller ha driftskritisk funksjon relatert til å holde i gang samfunnskritisk infrastruktur og tjenester.
- SKVer skal fremlegge beredskapsplaner/risikovurderinger eller lignende, ved søknad om midlertidig fritak som dokumenterer hvilke vurderinger som er gjort for virksomheten og funksjonsevnen som må opprettholdes.

Systemet rundt SKV er slik at såkalte koordinerende forvaltningsorganer (KFO) skal informere Forsvaret om hvilke virksomheter som skal registreres som SKV. Etter at virksomheten er godkjent av Forsvaret og registrert som SKV skal virksomheten søke Forsvaret eller Sivilforsvaret om fritak fra tjeneste for personer som dekker samfunnskritiske funksjoner innen virksomheten. Det er Forsvarets personell- og vernepliktssenter (FPVS) som forvalter fritaksordningen i Forsvaret.

Midlertidig fritak kan gis for inntil tre år av gangen og kan innvilges så lenge den tjenestepliktige innehar en samfunnskritisk funksjon.

Etter bestemmelsens fjerde ledd gis DSB hjemmel til å gjøre unntak fra kravet om registrering etter [vernepliktsforskriften § 65](#) i ekstraordinære situasjoner. Bakgrunnen for bestemmelsen er behovet for tilpasninger som kan oppstå i en krise, noe som blant annet ble aktualisert i forbindelse med covid-19 og opprettelsen av regjeringens liste over kritiske samfunnsfunksjoner. Det vises til merknaden til § 5 for en nærmere beskrivelse av begrepet ekstraordinære situasjoner.

6.3 Om § 21 Midlertidig fritak fra tjeneste for ansatte i nødetaten

Bestemmelsen gjelder midlertidig fritak for tjenestepliktige som arbeider i politi, brann- og redningsvesenet og helsesektoren.

En viktig oppgave for Sivilforsvaret er å forsterke nødetatene. Bestemmelsen skal derfor bidra til å sikre at nødetatene beholder tilstrekkelig personell til å kunne ivareta sitt ansvar.

Med polititjenestepersoner menes ansatte i politiet i politigradstilling og påtalejurister. Fritak for øvrige sivilt ansatte i politiet vil kunne vurderes etter § 3.

Brann- og redningsansatte i deltidsstilling omfattes også av fritaksbestemmelsen. Deltidsansatte går i vaktordning, såkalt dreiende eller ikke-dreiende vakt. Ved dreiende vakt er det typisk fire vaktlag med vakt hver fjerde uke som plikter å møte ved alarm. Ikke-dreiende vakt, som er særlig aktuelt for de minste kommunene, innebærer 16 deltidsansatte som ikke har samme møteplikt men som likevel har en rolle i brann- og redningsvesenets samlede beredskap

Hvem som omfattes av begrepet helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten, fremgår av [helsepersonelloven § 3 første ledd punkt 1 og 2](#). Nærmere informasjon om hvilket helsepersonell som omfattes av disse bestemmelsene finnes i [rundskriv til helsepersonelloven](#).

Bestemmelsen omfatter også helsepersonell som er tilknyttet helse- og omsorgstjenesten på annen måte enn gjennom ansettelse, eks. avtalespesialister som er selvstendig næringsdrivende og leverer tjenester etter avtale med et RHF eller fastleger og privateide sykehjem, som drives etter avtale med kommunen, som en del av deres helsetjeneste. Frivillig personell anses ikke omfattet av denne bestemmelsen.

For øvrige ansatte i helse- og omsorgssektoren, eksempelvis renholdere, kantinepersonell, administrativt ansatte m.fl., vil arbeidsgiver kunne søke om midlertidig fritak etter § 20.

Dette er en kan-bestemmelse, og det er arbeidsgiver som skal søke på vegne av den tjenestepliktige. Midlertidig fritak gjelder for det tidsrommet vedkommende har stillingen. I vurderingen av fritakssøknaden skal nødetatens behov avveies mot Sivilforsvarets behov.

6.4 Om § 22 Midlertidig fritak fra tjeneste ved sykdom og skade

Bestemmelsen slår fast at en tjenestepliktig etter søknad gis fritak fra tjeneste dersom den tjenestepliktige ikke kan gjennomføre tjenesten på grunn av egen sykdom eller skade.

Sivilforsvaret kan pålegge den tjenestepliktige å dokumentere ved legeerklæring at tjenesten ikke kan gjennomføres i den aktuelle perioden. I praksis vil dette som hovedregel være aktuelt ved lengre perioder med sykdomsfravær. Det kan også være aktuelt med slikt dokumentasjonskrav ved fravær i kortere perioder og enkeltdager, for eksempel der det foreligger mistanke om at den tjenestepliktiges fravær ikke skyldes sykdom eller skade, eller det er viktig at alt disponibelt mannskap stiller til innsats. Fravær fra Sivilforsvarets grunnkurs som følge av sykdom eller skade skal som hovedregel alltid

dokumenteres ved legeerklæring. Retten til fritak vil være avgrenset til å gjelde for det tidsrommet som legeerklæringen gjelder for.

Som hovedregel skal en fremlagt legeerklæring legges til grunn uten videre. I tilfeller der legeerklæringen er generelt utformet eller det er tvil om den tjenestepliktige likevel kan gjennomføre tjeneste, kan Sivilforsvaret pålegge den tjenestepliktige å legge frem ytterligere dokumentasjon eller stille til legeundersøkelse for å få avklart om tjenesten likevel kan gjennomføres.

6.5 Om § 23 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av graviditet

Tjenestepliktige skal som hovedregel fritas fra tjeneste ved graviditet. Arbeidsmiljølovens alminnelige bestemmelser om plikt til å tilrettelegge for at arbeidstakere kan utføre arbeidet på helse- og sikkerhetsmessig forsvarlig måte kommer også til anvendelse for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Mulighetene for tilrettelegging i Sivilforsvaret er imidlertid svært begrenset. En graviditet medfører i de aller fleste tilfeller at den tjenestepliktige ikke kan gjennomføre hele eller deler av tjenesten på en måte som er helsemessig forsvarlig eller tilstrekkelig utfra Sivilforsvarets oppgaver og behov. På grunn av type oppgaver de tjenestepliktige utfører, vil det normalt sett ikke være helsemessig forsvarlig for gravide å delta på kurs, øvelse eller innsats.

Fritak fra tjeneste skal gis fra det tidspunktet da graviditeten blir kjent for Sivilforsvaret eller fra søknadstidspunktet. Det gis normalt fritak frem til fødselspermisjonen opphører.

6.6 Om § 24 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av omsorgsansvar

Tjenestepliktige i foreldrepermisjon skal gis midlertidig fritak fra tjeneste. Det samme gjelder tjenestepliktige som kan dokumentere rett til lovfestet omsorgspermisjon etter arbeidsmiljøloven kapittel 12. Fritaket varer så lenge det er innvilget permisjon. Dette er en skal-bestemmelse, og det gjøres vanligvis ingen nærmere vurderinger i disse tilfellene utover å klarlegge om den tjenestepliktige har rett til lovfestet permisjon i den aktuelle perioden.

Tjenestepliktige som alene har omsorgsansvar for barn under 16 år, eller alene har et daglig pleieansvar for andre nærstående kan også fritas fra tjeneste. Dette gjelder dersom andre ikke kan ivareta ansvaret for barnet eller den pleietrengende. Det samme gjelder for tjenestepliktige med delt omsorgs- eller pleieansvar der den andre parten på grunn av egen arbeidssituasjon, tjenesteplikt i Forsvaret eller politireserven, utdanning, sykdom eller andre tungtveiende grunner ikke kan ivareta ansvaret.

Der to tjenestepliktige i Sivilforsvaret har felles omsorgs- eller pleieansvar, kan en av disse gis midlertidig fritak fra tjeneste. Dette gjelder også hvis en av dem er innvilget fritak fordi vedkommende er ansatt i en virksomhet som ivaretar kritiske samfunnsfunksjoner (§ 20) og derfor blir fraværende fra hjemmet ved krise eller krig, eller der en av dem er innvilget fritak på grunn av ansettelse i en av nødetatene (§ 21).

Bestemmelsen omfatter ulike forhold ved den tjenestepliktiges livssituasjon som gjør at tjenesten ikke kan gjennomføres. På samme måte som ved øvrige fritaksbestemmelser må søknaden begrunnes og inneholde nødvendige opplysninger og dokumentasjon. Det må gjøres en konkret vurdering av hvert enkelte tilfelle på bakgrunn av opplysninger og dokumentasjon som fremlegges.

6.7 Om § 25 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av utdanning

Utdanning kan være fritaksgrunn dersom fraværet eller oppholdet vil få urimelige konsekvenser for utdanningen. Urimelige konsekvenser kan for eksempel være at den tjenestepliktige ikke får deltatt på eksamen, obligatorisk praksis eller ikke får godkjent et semester eller hele studiet på grunn av tjenesteplikten. Søker må legge frem dokumentasjon fra studiestedet som viser at fraværet vil få urimelige konsekvenser for utdanningen.

Det er et vilkår for fritak at den tjenestepiktige har startet på utdanningen. Det er ikke tilstrekkelig med kun en bekreftelse på studieplass. Det kan innvilges fritak fra tjeneste for hele den perioden som studiet varer dersom det vurderes at utdanningsløpet er uforenelig med sivilforsvarstjeneste. Hvis vedkommende har gjennomført Sivilforsvarets grunnkurs, skal terskelen for å innvilge fritak være høyere.

6.8 Om § 26 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av næringsvirksomhet eller sesongarbeid

En tjenestepiktig kan gis fritak fra tjeneste dersom vedkommendes fravær vil føre til at en virksomhet blir påført et vesentlig økonomisk tap, eller nedleggelse av hele eller deler av virksomheten. I vurderingen av om en virksomhet blir påført et vesentlig økonomisk tap, skal kompenserende næringsbidrag etter Fredsregulativet for kurs, øvelse, innsats og annen tjeneste i Sivilforsvaret vektlegges.

En tjenestepiktig som driver med husdyrhold som næringsvirksomhet kan på nærmere angitte vilkår gis midlertidig fritak fra tjeneste. Tamreindrift regnes også som husdyrhold.

Sesongarbeidere som kan dokumentere at tjenesten vil foregå i en periode hvor de vil tjene en vesentlig del av årsinntekten kan gis fritak så lenge sesongarbeidet varer. Med sesongarbeid menes arbeid som på grunn av sesongmessige variasjoner bare varer en del av året, for eksempel fiske og fiskeindustri.

Offshoreansatte som jobber skift/turnus eller revisor med særlige belastende arbeidsperioder omfattes ikke av denne bestemmelsen, men vil etter forholdene kunne vurderes etter fritaksbestemmelsen i § 29 (særlige grunner).

6.9 Om § 27 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av politisk verv eller kandidatur

Tjenestepiktige som er kandidat til stortings-, fylkes- eller kommunevalg skal av hensyn til samfunnets interesser få fritak fra tjeneste. Det er av stor betydning for samfunnet at borgerne påtar seg politiske verv og stiller til valg.

Midlertidig fritak gis fra en måned før valget til og med valgdagen. Tjenestepiktige som er valgt til stortingsrepresentant gis fritak så lenge vedkommende er stortingsrepresentant.

6.10 Om § 28 Midlertidig fritak fra tjeneste på grunn av bosetting eller opphold i utlandet

Tjenestepiktige som blir registrert som bosatt på utenlandsk adresse og midlertidig bosetter seg i utlandet skal få midlertidig fritak fra tjeneste. For eksempel kan en tjenestepiktig innvilges fritak i forbindelse med utenlandsstudier. Fritaket gis så lenge bosettingen eller oppholdet i utlandet varer.

6.11 Om § 29 Midlertidig fritak fra tjeneste av særlige grunner

Bestemmelsen gir mulighet for å gi midlertidig fritak fra tjeneste dersom det foreligger særlige grunner.

Bestemmelsen omfatter forhold som ikke dekkes av de øvrige fritaksgrunnene, og som medfører særlige utfordringer i forhold til å gjennomføre tjenesten i Sivilforsvaret.

Som særlige grunner regnes familieforhold som gjør fravær fra hjemmet spesielt vanskelig, spesielt belastende arbeidssituasjoner eller særlige økonomiske belastninger som ikke dekkes av Sivilforsvarets ordninger for økonomisk hjelp. Særlige grunner kan også være nødvendige kurs eller opplæring i forbindelse med den tjenestepiktiges alminnelige arbeidsforhold.

I tillegg kan det etter bokstav e) gis fritak dersom det foreligger andre særlige grunner enn de som er angitt i bokstav a) til d). For eksempel kan et samlivsbrudd eller dødsfall i familien gjøre fravær fra hjemmet i forbindelse med tjenestegjøring spesielt vanskelig i en periode.

6.11.1 Særlig om toppidrettsutøvere

Idrettsutøvere som driver med toppidrett, kan innvilges midlertidig fritak fra tjeneste etter bokstav e) dersom det blir spesielt vanskelig å tjenestegjøre i en periode pga. aktivitet innen idretten. Det er Olympiatoppen som vurderer om vedkommende anses som toppidrettsutøver basert på kravene som fastsettes av det enkelte Særforbund.

6.11.2 Særlig om industrivern

Industrivernplikt kan også være en særlig grunn etter bokstav e). Den tjenestepliktige må i dette tilfellet ha en sentral funksjon i virksomhetens industrivernberedskap som utgjør en avgjørende eller vesentlig betydning for den lokale beredskapen, for eksempel som innsatsleder industrivern.

I tilfeller hvor den industripliktige virksomheten er registrert som en samfunnskritisk virksomhet, kan det søkes om fritak for den tjenestepliktige etter § 3.

6.12 Om § 30 Meldeplikt

Virksomhetene skal melde fra til Sivilforsvaret når en tjenestepliktig som er innvilget fritak etter §§ 3 og 4 (ansatte i virksomheter som ivaretar samfunnskritisk funksjon og ansatte i nødetatene), ikke lenger innehar stillingen. Tjenestepliktige som er innvilget fritak etter forskriftens øvrige bestemmelser har også en plikt til å varsle Sivilforsvaret snarest mulig om endringer i forhold som er lagt til grunn for fritaket.

Meldeplikten skal bidra til at Sivilforsvaret har oppdatert informasjon tilgjengelig. Praktisk løses dette ved at den tjenestepliktige eller den aktuelle virksomheten kontakter sivilforsvarsdistriktet der den tjenestepliktige er pålagt tjenesteplikt.

6.13 Om § 31 Klage

Det er den som har fremmet fritakssøknaden som kan påklage vedtaket.

Den tjenestepliktige kan klage på et avslag om fritak etter §§ 22 til 29. Det er imidlertid ikke klagerett på avslag på søknad om fritak fra øvelse eller innsats. En klagerett på innkalling til innsats vil kunne undergrave hele tjenesteplikten formål fordi tidsmomentet normalt vil være kritisk, og det vil være praktisk umulig å følge forvaltningslovens klagebestemmelser.

En virksomhet som ivaretar samfunnets kritiske funksjoner kan påklage avslag på søknad om midlertidig fritak etter § 20. Avslag på søknad om fritak for ansatte i nødetatene, jf. § 21, kan påklages av arbeidsgiver.

En klage over avslag på søknad om midlertidig fritak fra tjeneste skal sendes til det sivilforsvarsdistriktet som har avslått søknaden. Klagefristen er tre uker, og regnes som hovedregel fra det tidspunktet vedtaket er kommet frem til og gjort kjent for den som har søkt om fritak. En klage gis normalt ikke oppsettende virkning. Det betyr at så lenge saken er under behandling må den tjenestepliktige møte til de kurs, øvelser og innsatser vedkommende blir innkalt til.

Dersom sivilforsvarsdistriktet etter ny vurdering ikke finner grunnlag for å omgjøre vedtaket, skal saken forberedes og sendes DSB som klageinstans.

7 Kapittel 5 Godtgjøring for tjeneste

7.1 Om § 32 Tjenestetillegg

Det gis et tjenestetillegg per påbegynt døgn til alle tjenestepliktige (mannskaper og befal), og for all type tjeneste. Det gis et befalstillegg etter grad som kompensasjon for ekstra ansvar og merarbeid. Det ytes et ulempetillegg ved innsats som kompensasjon for rask respons og deltakelse på ikke planlagt aktivitet.

Tjenestetilleggene er skattefrie, da alle tjenestepliktige i Sivilforsvaret omfattes av bestemmelsen i skatteloven § 5-15 første ledd bokstav f, jf. merknader i [Skatte-ABC](#), Forsvarspersonell pkt. 3.1 og 4.4. Bakgrunnen for dette er at alle tjenestepliktige i Sivilforsvaret, på lik linje med vernepliktige i Forsvaret, ikke er tilsatte, men utfører offentlig plikttjeneste.

Tjenestetillegget er ment å dekke utgifter til nødvendige forbruksartikler mv. som den tjenestepliktige kan ha behov for ved opphold borte fra hjemmet.

Dette tillegget er ikke ment å skulle erstatte arbeidsinntekt eller lønn og skal utbetales til alle tjenestepliktige uavhengig av om de har tapt arbeidsinntekt eller ikke. Den tjenestepliktiges arbeidsgiver skal heller ikke foreta trekk i ordinær lønn for utbetalt tjenestetillegg, da det vil bryte med tjenestetilleggets formål som er å gi den tjenestepliktige et tillegg til ordinær arbeidsinntekt som kan brukes til dekning av mindre utgifter som en følge av pålagt tjeneste og opphold utenfor hjemmet.

7.2 Om § 33 Godtgjøring for tapt arbeidsinntekt ved tjeneste

Tjenestepliktige kan etter søknad gis godtgjøring for tapt arbeidsinntekt, begrenset oppad til 6 G hvis det kan dokumenteres bortfall av lønn under tjeneste. Dette skal kompensere vanlig lønn, og dermed sikre at ingen lider store økonomiske tap som følge av pålagt tjeneste.

Godtgjøring for tapt arbeidsinntekt utbetales også til de som mottar dagpenger.

Den tjenestepliktige må selv kreve og dokumentere sitt bortfall av lønn eller dagpenger. Kravet skal fremsettes overfor sivilforsvarsdistriktet den tjenestepliktige tilhører. Dette kan gjøres ved bekreftelse fra arbeidsgiver om trekk i lønn for normalarbeidstid i fast stilling. Dersom lønnsinntekt er basert på ekstravakter eller tilkalling på timebasis, må arbeidsgiver bekrefte at vedkommende tjenestepliktige skulle arbeidet i tidsrommet. Arbeidsledige må dokumentere inntektstapet med vedtak og fremleggelse av meldekort for den aktuelle tidsperioden.

Sivilforsvarsdistriktets avgjørelse av søknad om godtgjøring for tapt arbeidsinntekt er et enkeltvedtak etter forvaltningslovens bestemmelser. Ved helt eller delvis avslag på søknaden har den tjenestepliktige klagerett på vedtaket. DSB er klageinstans, men klagen skal sendes sivilforsvarsdistriktet som foretar klageforberedende saksbehandling.

Godtgjøringen for tapt arbeidsinntekt er skattepliktig.

7.3 Om § 34 Særskilt økonomisk hjelp og næringsbidrag

Formålet med bestemmelsen er å sikre at tjenestepliktige som er selvstendig næringsdrivende ikke skal få urimelige økonomiske belastninger som følge av tjenesten.

Når det gjelder "særskilt økonomisk hjelp" er det ment å omfatte ekstraordinære utgifter som den tjenestepliktige normalt sett ikke vil hatt om han/hun var hjemme, f.eks. utgifter til barnepass eller dyrepass. Nærmere retningslinjer fremgår av [Fredsregulativet for Sivilforsvaret](#).

Mye av utgiftene som tidligere ble dekket som bidrag til særskilt økonomisk hjelp, vil etter ny ordning være inkludert i lønnskompensasjonen.

En del av ordningen med særskilt økonomisk hjelp er likevel opprettholdt som en sikkerhetsventil, ved at det videreføres en mulighet for dekning av ekstra utgifter den tjenestepliktige blir påført på grunn av tjenestegjøring.

Krav om næringsbidrag eller særskilt økonomisk hjelp fremsettes overfor sivilforsvarsdistriktet den tjenestepliktige tilhører.

Sivilforsvarsdistriktets avgjørelse av søknad om næringsbidrag eller særskilt økonomisk hjelp er et enkeltvedtak etter forvaltningslovens bestemmelser. Ved helt eller delvis avslag på søknaden har den tjenestepliktige klagerett på vedtaket. DSB er klageinstans, men klagen skal sendes sivilforsvarsdistriktet som foretar klageforberedende saksbehandling.

7.4 Om § 35 Annen utgiftsdekning

De tjenestepliktige kan ha krav på utgiftsdekning for skyss, kost og overnatting etter Statens reiseregulativ, hvis ikke Sivilforsvaret besørger dette.

Sivilforsvaret besørger kost og overnatting for de tjenestepliktige ved opphold på Sivilforsvarets kompetansesenter. Reisene til kompetansesenteret bestilles normalt i forkant og dekkes også av Sivilforsvaret. Ved reiser til eksempelvis rekrutteringsmøter og øvelser der Sivilforsvaret av praktiske grunner ikke klarer å besørge kost, reiser eller i noen tilfeller overnatting, vil den tjenestepliktige ha krav på utgiftsdekning etter Statens reiseregulativ.

Krav om utgiftsdekning settes frem overfor sivilforsvarsdistriktet den tjenestepliktige tilhører.

Sivilforsvarsdistriktets avgjørelse av søknad om annen utgiftsdekning er et enkeltvedtak etter forvaltningslovens bestemmelser. Ved helt eller delvis avslag på søknaden har den tjenestepliktige klagerett på vedtaket. DSB er klageinstans, men klagen skal sendes sivilforsvarsdistriktet som foretar klageforberedende saksbehandling.

7.5 Om § 36 Klage

Vedtaket etter § 33, § 34 og § 35 kan påklages til DSB. Se nærmere redegjørelse under merknadene til den enkelte bestemmelse.

8 Kapittel 6 Lager og rom til bruk for Sivilforsvaret

8.1 Generelt

I dette kapittelet gis det utfyllende bestemmelser til sivilbeskyttelsesloven [§§ 12](#) og [13](#) som pålegger kommunene en plikt til å stille lager og rom til rådighet for Sivilforsvaret. Plikten har ikke tidligere vært regulert i forskrift, men har vært gjeldende siden 1953, jf. lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og sivilforsvaret 17. juli 1953 nr. 9.

Sivilforsvaret har behov for å kunne lagre beredskapsmateriell som for eksempel telt, brannslanger, pumper og kjøretøy. Videre har Sivilforsvaret behov for rom til å kunne gjennomføre blant annet rekrutteringsmøter med nye tjenestepliktige, til øvelser og til oppmøtested i forbindelse med sivilforsvarsinnsatser.

Hensikten med å gi forskriftsbestemmelser er å tydeliggjøre allerede eksisterende plikter etter loven. Videre er hensikten å bidra til en mer rettferdig fordeling av utgiftene til lager og rom mellom kommunene. Det har utviklet seg en uheldig praksis over tid, hvor enkelte kommuner bærer alle kostnadene, mens andre kommuner ikke bidrar økonomisk.

Forskriften har ikke bestemmelser om vedlikehold av materiell. Dette reguleres av [sivilbeskyttelsesloven § 13](#).

8.2 Om § 37 Plassering av Sivilforsvarets materiell

Bestemmelsen fastslår at DSB utpeker hvilke kommuner som skal stille med lager til Sivilforsvarets materiell. DSB skal samtidig beslutte om lageret skal være et distrikts- eller avdelingslager.

Avdelingslagre er kommunale lagre ute i de kommunene hvor sivilforsvarsavdelinger er plassert. Her lagres nødvendig utrustning til den enkelte innsatsavdeling. Sivilforsvaret har i dag rundt 130 slike avdelingslagre.

Distriktslager inneholder materiell som skal muliggjøre forsterkning ved større hendelser. Her lagres materiell til å forsterke eller supplere egne avdelinger, samt materiell tilpasset særskilte utfordringer avdekket gjennom ROS-analyser. Noen distrikter har av geografiske grunner mer enn ett distriktslager. Totalt har Sivilforsvaret rundt 30 slike lagre. Kommunene har samme plikter i forbindelse med disse som for avdelingslagrene.

I tillegg kommer Sivilforsvarets sentrallager som ivaretar materiell på nasjonalt nivå. Dette lageret ivaretas av Sivilforsvaret og omfattes ikke av bestemmelsene i ny forskrift.

Distrikts- og avdelingslagrene har materiell som skal dekke ulike geografiske områder etter Sivilforsvarets organisatoriske inndeling. Denne inndelingen går på tvers av kommunegrenser og de enkelte lagrene vil således betjene flere kommuner. Grunnlaget for Sivilforsvarets lagringsbehov vil følge av den til enhver tid gjeldende organisasjons- og utrustningsplan (OU), som fastsettes av DSB. Gjeldende OU regulerer organisering og utrustning av Sivilforsvarets operative styrker. Forslag til endringer fremmes skriftlig fra sivilforsvarsdistriktene til DSB. Dette planverket er laget og begrunnet ut fra en nasjonal vurdering av operative behov.

8.3 Om § 38 Generelle krav til lagrene

I bestemmelsen stilles det generelle krav til lagerstandard utfra Sivilforsvarets beredskapsmessige behov. For at Sivilforsvarets materiell ikke skal forringes under lagring, må lagringslokalene holde en viss standard. Materiellet har beredskapsmessige formål og skal alltid være klart til bruk. Lagrene må ha tilstrekkelig lagringsplass. Utstyr må kunne lastes i biler og på tilhengere. Telt må kunne tørkes umiddelbart etter bruk. "Reglement for økonomistyring i staten" har krav til hvordan statens eiendeler skal forvaltes, herunder krav til et forsvarlig lagerhold. I dette ligger blant annet krav til at lager må kunne sikres, og at det finnes mulighet for materiellregnskapsføring.

De viktigste kravene er opplistet i bokstavene a til h. For å fange opp forhold som ikke omfattes av bokstavene a til h, fastslår bokstav i generelt at lagrene også ellers skal være egnet til å lagre Sivilforsvarets utstyr. Eventuelle krav som stilles etter bokstav i må holde seg innenfor lovens rammer. Det vil si at de må være begrunnet i et funksjonelt og operativt for Sivilforsvaret, og nødvendige for å ivareta de oppgavene Sivilforsvaret skal løse i dagens samfunn

Lagrene skal tilfredsstillende arbeidsmiljølovens helse-, miljø- og sikkerhetskrav, se tredje ledd.

8.4 Om § 39 Særlige krav til distriktslager og avdelingslager

Bestemmelsen oppstiller krav til kommunene om hvilke lagerstørrelser Sivilforsvaret har behov for, og hvordan lagrene teknisk skal være innrettet. Arealberegningen er foretatt ut ifra nasjonale føringer i forhold til materielltype, -størrelse og antall.

I visse tilfeller forutsettes det bruk av tynge kjøretøy og bruk av løfteutstyr for å kunne betjene lageret, derfor stilles det krav til større kjørehøyde. Andre lokaler må være utformet slik at håndtering av materiell kan gjøres forsvarlig og uten bruk av løfteutstyr som krever egen sertifisering. Sivilforsvarets avdelinger består av tjenestepliktige og disse skal kunne betjene et avdelingslager uten bistand fra ansatte i Sivilforsvaret eller andre ved klargjøring, henting, vasking og etterkontroll av materiellet.

Det kan gjøres unntak fra kravet til hvor stor grunnflaten på et distriktslager skal være dersom kompensierende tiltak i form av egnet løfteutstyr og sertifisert personell for håndtering er til stede. Et eksempel kan være at kommunene har egne ansatte med nødvendig sertifisering for bruk av løfteutstyr

til stede eller i umiddelbar nærhet, og som uten unødig opphold kan bistå. Dette gjelder særlig i tilfeller hvor det lagres forsterkningsmateriell.

I visse tilfeller kan enkelte distrikter ha behov for stedlige tilpasninger med plass til båter, snøscootere, ekstra brannslanger og lignende og derfor ha et beredskapsmessig behov for mer plass. Tredje ledd åpner for at avdelings- og distriktslager kan utvides med en eller flere forsterkninger.

Beredskapsmessige hensyn kan medføre et behov for å måtte lagre for eksempel en ny type materiell, eller en større mengde materiell enn det som allerede lagres. Lagrene kan forsterkes med areal for nærmere kategoriserte materielloppsetninger som nevnt i bokstav a-e. Det er DSB som beslutter om distrikts- og avdelingslager skal utvides med forsterkninger. Beslutningen tas på bakgrunn av en vurdering av landets samlede ressursbehov, ressurstilgang innenfor redningstjeneste og samfunnets totale beredskap.

Størrelsen på lagrene og tilleggsarealer i tredje ledd er basert på beregninger av Sivilforsvarets materielloppsetning og bidrar til å gi kommunene forutberegnelighet. Tilleggsarealene er tenkt å kunne brukes i kombinasjon. Ved å ha nærmere definerte arealangivelser unngår man at kommunene stiller med lokaler som ikke er egnet for formålet.

8.5 Om § 40 Adgangen til å dispensere fra kravene til lager

Dersom det ikke vil svekke beredskapen kan DSB etter søknad fra en kommune dispensere fra kravene i §§ 38 og 39 i inntil tre år.

Sivilforsvarsdistriktet vurderer om det er forhold som er til hinder for en forsvarlig materiellforvaltning innenfor sitt distrikt, og om en dispensasjon i vesentlig grad vil svekke beredskapen lokalt. Distriktets vurdering sendes sammen med kommunens søknad til DSB for beslutning.

8.6 Om § 41 Rom til bruk ved rekruttering, kurs, øvelser og innsats

Etter [sivilbeskyttelsesloven § 12 bokstav a\)](#) skal kommunen stille rom og kommunal grunn til rådighet ved innsats eller til utdannings- og øvingsmål for Sivilforsvaret. Sivilforsvaret gis kun en bruksrett til rom og grunn, det skjer ikke en overføring av eiendomsretten. Det fremgår av denne forskriftsbestemmelsen at det skal skje vederlagsfritt. Selv om lokalet primært skal stilles til rådighet for Sivilforsvaret, er ikke dette til hinder for at kommunen også benytter lokalet til andre formål.

Første ledd fastslår at rommene skal være egnet til Sivilforsvarets bruk. Enhver innsats er unik. Av den grunn kan det ikke settes spesifikke krav til hvor store rom som kan kreves, eller hvordan rommene skal være utformet. Tilsvarende gjelder til en viss grad også for øvelser.

Det er viktig at det er forsvarlig for Sivilforsvarets personell å bruke rommene og oppholde seg der. I første ledd presiseres det derfor at rommene skal tilfredsstillende arbeidsmiljølovens helse-, miljø- og sikkerhetskrav.

Andre ledd fastslår at kommunen skal stille parkering til rådighet og dekke parkeringskostnadene, når Sivilforsvarets ansatte og tjenestepliktige skal møte til innsats på kort varsel. Det utledes av kommunens plikt til å stille egnede rom og grunn til rådighet, og at denne skal være vederlagsfri.

I tredje ledd presiseres det at rom som skal brukes til kurs, øvelser og innsatser skal, så langt det er mulig, samlokaliseres med lager for Sivilforsvarets materiell. Det er en beredskapsmessig fordel om lager og rom er samlokalisert. Da blir lageret oppmøtested for tjenestepliktige og materiellet kan hentes på lageret ved innsatser og øvelser. Løsningen bedrer mulighetene for rengjøring av materiell etter bruk og annen kontroll for å holde materiellet operativt og i god stand. Samlokalisering av lager og oppmøtested for tjenestepliktige vil også forkorte responstid ved innsats. Dersom samlokalisering ikke er mulig, bør lager og fremmøtested ligge i umiddelbar nærhet til hverandre, for eksempel kan lager etableres i

nærheten av en idrettshall der sivilforsvarsavdelinger kan tildeles rom ved rekruttering, kurs, øvelser og innsats.

Om § 42 Fordeling av kommunenes kostnader og utgifter til lokaler

Etter [sivilbeskyttelsesloven § 13](#) skal kostnadene til lagring av Sivilforsvarets materiell dekkes av kommunene. Denne bestemmelsen regulerer den nærmere kostnads- og utgiftsfordelingen mellom kommunene.

Bestemmelsen viderefører en kostnads- og utgiftsfordeling basert på folketall, slik systemet også var etter den opphevede sivilforsvarsloven § 19.

I forarbeidene til sivilbeskyttelsesloven fremgår det at alle landets kommuner har rett til bistand fra Sivilforsvaret når en situasjon krever det, uavhengig av om det er utplassert sivilforsvarsavdelinger med materiell og personell i kommunen. Det er derfor rimelig at kostnadene fordeles mellom kommunene. Over tid har det imidlertid utviklet seg en uheldig praksis hvor enkelte kommuner dekker alle kostnadene til lager og rom, mens andre kommuner ikke bidrar økonomisk. Sivilforsvarets materiell ivaretar beredskap på tvers av kommunegrensene og kostnadene bør derfor fordeles så jevnt som mulig.

Hver enkelt kommune har et grunnleggende ansvar for å beskytte sine innbyggere. Ordningen med fordeling av kostnader per innbygger, skal sikre en mer rettferdig fordeling.

Kommunene må selv administrere dette årlige etterskuddsvis oppgjøret.

9 Kapittel 7 Varsling av befolkningen

9.1 Generelt

Dette kapitlet gir utfyllende bestemmelser om varsling av befolkningen, et av de sentrale sivilbeskyttelsestiltakene Sivilforsvaret har ansvar for.

I fredstid kan varsling ved bruk av tyfonanlegg være aktuelt ved for eksempel gassutslipp fra industrianlegg eller ved dambrudd i vannmagasin. I krig vil varsling være aktuelt ved luftangrep, slik at befolkningen får mulighet til å søke beskyttelse, herunder oppsøke tilfluktsrom.

Sivilforsvaret har i underkant av 1250 tyfoner som er plassert ut i større byer og tettsteder.

Det pågår i dag en utredning av de sivile beskyttelsestiltakene. Blant annet vurderes andre varslingsmetoder med større dekningsgrad i befolkningen, herunder mobilbasert varsling. Slike varslingssystemer vil eventuelt komme i tillegg til dagens tyfonvarsling. Forskriften omhandler i utgangspunktet befolkningsvarsling generelt, men har særlig fokus på eksisterende varslingsordning med tyfoner. Dersom det innføres nye varslingsmetoder, vil det kunne oppstå et behov for ytterligere forskriftsendringer.

9.2 Om § 43 Befolkningsvarsling

Etter [sivilbeskyttelsesloven § 16](#) kan Sivilforsvaret etablere og drifte varslingsanleggene. I krig har Sivilforsvaret sammen med Forsvaret ansvar for å utløse varsel om flyalarm. Sivilforsvaret kan utløse tyfonvarslingsanleggene fra Luftforsvarets kontroll- og varslingsstasjoner ved fare for nært forestående angrep fra luften.

Denne forskriftsbestemmelsen fastsetter Sivilforsvarets ansvar for å utløse varslingssystemet og varsle befolkningen dersom det er krig eller krig truer.

I fredstid er politiet gitt tillatelse til bruk av Sivilforsvarets varslingssystem, og politiet kan beslutte bruk av varslingssystemet for å varsle befolkningen ved akutte hendelser.

9.3 Om § 44 Sivilforsvarets varslings signaler

I opphevet forskrift om Sivilforsvarets reserverte varslings signaler, ble signalet "flyalarm" brukt. Det er nå endret til "alarm – søk dekning". På den måten er begrepet gjort mer nøytralt og mer i tråd med et varslingsbehov som omfatter mer enn de rene flyangrepene i krig. Varslings signalet kan også brukes i fredstid, for å varsle for eksempel et større gassutslipp.

Urettmessig bruk av Sivilforsvarets varslings signaler eller signaler som kan forveksles med disse, kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr.

9.4 Om § 45 Tilkobling til Sivilforsvarets varslings system

Bestemmelsen fastsetter et krav om tillatelse fra DSB for å kunne koble seg på Sivilforsvarets varslings system. Ved tilkobling på Sivilforsvarets varslings system må den som kobler seg på dekke alle utgifter knyttet til tilkobling, drift og vedlikehold av anlegget. Samtidig med at tillatelse gis, inngås det en skriftlig avtale mellom partene som nærmere regulerer forholdet.

Overtredelse av denne bestemmelsen kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr.

9.5 Om § 46 Adgang til og bruk av eiendom

Etter [sivilbeskyttelsesloven § 16 andre ledd](#) kan Sivilforsvaret kreve adgang til eiendom med sikte på etablering og drift av varslingsanleggene.

Sivilforsvaret trenger å ha uhindret adgang til eiendommene der varslingsanlegg er installert, for å kunne gjennomføre nødvendige installasjoner, vedlikehold og tilsyn med anlegget. Dette gjelder uavhengig av om eiendommen er i offentlig eller privat eie eller bruk. Tilgang til eiendommer der varslingsanlegg er installert, sikres i dag gjennom avtaler eller ved uformell dialog med eier/bruker av den enkelte eiendom.

Etter første ledd fastslås det at den som eier eller bruker eiendom der et varslingsanlegg er installert, til enhver tid skal gi DSB og Sivilforsvaret adgang til eiendommen. Dette gjelder også eiendom der varslingsanlegg planlegges etablert.

Strømforsyning er en nødvendig forutsetning for drift av varslingsanleggene, og etter andre ledd gis DSB og Sivilforsvaret en rett til å koble seg til eiendommens strømforsyning. Slik tilkobling gjøres også i dag, men er basert på muntlige eller skriftlige avtaler i det enkelte tilfelle.

Etter andre ledd vil privat eier eller bruker etter avtale med Sivilforsvaret gis kompensasjon for bruken av eiendommen og strømforbruket. Varslingsanleggene er plassert både på offentlig grunn/bygninger, fortrinnsvis kommunale, og hos private. Det er statens ansvar å etablere og drive systemer for varslingsanlegg, og samtidig bære kostnadene såfremt ikke annet fremgår av lovgivningen.

Etter [sivilbeskyttelsesloven § 16](#) plikter eier eller bruker av eiendommen å stille eiendom til disposisjon. Bestemmelsen gir ikke samtidig en hjemmel for staten v/Sivilforsvaret til å pålegge eier eller bruker å betale utgiftene forbundet med drift av varslingsanlegget. Det er rimelig at det betales en kompensasjon i form av markedsleie for de kvadratmeterne en privat eier/bruker av eiendommen må gi avkall på for etablering av et varslingsanlegg.

Overtredelse av denne bestemmelsen kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr.

9.6 Om § 47 Pålegg til virksomheter om å etablere egen varslings ordning

DSB kan pålegge virksomheter som utgjør en særskilt risiko for omgivelsene å etablere egen varslingsordning, jf. [sivilbeskyttelsesloven § 16](#). Rekkevidden av varslingsordningen er begrenset til befolkningen i nærrområder som kan påvirkes av en virksomhets aktivitet.

Det stilles krav til at disse virksomhetene skal etablere en varslingsrutine for ordningen, og rutinen skal revideres minst én gang i året.

Ordningen er ment som et supplement til eksisterende varslingsordninger i tilfeller hvor kommunenes risiko- og sårbarhetsanalyse avdekker et behov for slik etablering og der risikoen ikke dekkes gjennom annen særlovgivning.

Virksomheten skal selv dekke utgiftene til å etablere, drifte og vedlikeholde varslingsordningen. Den som ved sin virksomhet skaper en risiko for omgivelsene er nærmest til å bære kostnadene ved forebyggende og beredskapsmessige tiltak, herunder nødvendige varslings tiltak til vern om sivilbefolkningen. Brudd på pliktene i første ledd kan sanksjoneres ved overtredelsesgebyr.

Dersom det i ettertid av et pålegg etter første ledd har skjedd endringer i en arealplan eller reguleringsplan eller omlegging av en virksomhet, og disse endringene får betydning for risikovurderingen etter første ledd, skal DSB vurdere om fremtidige kostnader med varslingsordningen skal deles mellom virksomhetene, jf. andre ledd. Det kan for eksempel tenkes at det utbygges flere risikovirksomheter på samme sted. I slike tilfeller kan det være hensiktsmessig at de kobles opp mot eksisterende varslingsanlegg og at drift og vedlikeholdsutgiftene deles mellom de ulike virksomhetene.

10 Kapittel 8 Rekvirering av fast eiendom, løsøre og rettigheter

10.1 Generelt

Kapittelet gir nærmere bestemmelser om adgangen til å kreve at fast eiendom, løsøre eller rettigheter blir stilt til rådighet eller avgitt for at Sivilforsvaret skal kunne løse sine oppgaver.

Kapittelet skal utfylle sivilbeskyttelseslovens bestemmelser om rekvisisjon i §§ 25 til 28. Sivilbeskyttelseslovens bestemmelser er utformet for å kunne gi adgang til å planlegge og iverksette tiltak for å beskytte sivilbefolkningen, miljø og materielle verdier.

De materielle bestemmelsene er satt først i kapittelet, deretter følger de mer prosessuelle bestemmelsene.

10.2 Om § 48 Grunnleggende vilkår for rekvirering

Bestemmelsen viderefører fra gjeldende forskrift de grunnleggende vilkårene for å kunne kreve avståelse for håndtering av Sivilforsvarets oppgaver. Tiltaket skal være både nødvendig og forholdsmessig.

Det følger av forarbeidene til sivilbeskyttelsesloven at retten til å rekvirere kun skal benyttes i den grad det er nødvendig for å oppfylle sivilbeskyttelseslovens formål. Rekvisisjon uten forhåndsplanlegging bør først benyttes når alle andre muligheter for anskaffelse av den faste eiendommen, løsøre eller rettigheter, er søkt utnyttet.

10.3 Om § 49 Krav til innholdet i en rekvisisjon

Det følger av [sivilbeskyttelsesloven § 25 femte ledd første punktum](#) at krav om avståelse skal fremsettes skriftlig. Formålet med bestemmelsen i § 49 er å klargjøre hva kravet, det vil si rekvisisjonen, skal inneholde av opplysninger.

10.4 Om § 51 Kvittering for gjennomført rekvirering

Bestemmelser knyttet til kvittering etter gjennomført avståelse er skilt ut i en egen bestemmelse. Når avståelse har funnet sted, skal det alltid utstedes en skriftlig kvittering. Bestemmelsen skal utfylle [sivilbeskyttelsesloven § 25 femte ledd](#) om hvilke opplysninger kvitteringen skal inneholde. Bestemmelsen slår fast at avvik skal angis særskilt og begrunnes.

10.5 Om § 52 Erstatning som følge av rekvirering

[Sivilbeskyttelsesloven § 27](#) gir bestemmelser om erstatning ved rekvisisjon.

Bestemmelsen i § 52 angir at erstatning fastsettes ved skjønn i samsvar med dagens alminnelige prisnivå. Videre angir bestemmelsen når erstatningen forfaller til betaling.

10.6 Om § 53 Om lokal skjønnsnemnd

Bestemmelsen angir at statsforvalteren oppnevner skjønnsnemnd, og at nemda opprettholdes så lenge det er behov for det. Bestemmelsen gir videre utfyllende regler om nemdas sammensetning. Når det gjelder spørsmål om habilitet kommer bestemmelsene i kapittel II i forvaltningsloven til anvendelse.

10.7 Om § 54 Skjønnsnemndas saksbehandling

Det følger av bestemmelsen at det er rekvirenten som begjærer skjønnsforretning, og at begjæring som hovedregel fremsettes for statsforvalteren. Begjæringen skal fremsettes så raskt som mulig etter at det er klart at avtale om erstatning ikke kommer i stand. Videre angis at begjæringen skal inneholde alle nødvendige opplysninger for å ta saken til behandling, og at det er leder av skjønnsnemnda som bestemmer tid og sted for skjønnet, og innkaller øvrige medlemmer. Forvaltningslovens regler om saksbehandling gjelder, jf. [sivilbeskyttelsesloven § 38](#).

11 Kapittel 9 Straff og overtredelsesgebyr

11.1 Om § 59 Straff

Formålet med denne paragrafen er å gi en samlet oversikt over bestemmelsene i forskriften som kan sanksjoneres med straff.

Bestemmelser som kan føre til straff, må være tydelige og klare. Det skal være klart at det kan straffes og for hva. Dette gjelder både der straff kan ilegges direkte etter loven og der straff kan ilegges etter delegert lovgivning, som her i form av forskriftsbestemmelser.

Opplysnings- og meldepliktene til den som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret eller de tjenestepliktige, er av sentral betydning for gjennomføring av tjenesteplikten. Brudd på disse pliktene kan sanksjoneres med straff etter loven. Der opplysnings- og meldepliktene presiseres nærmere i forskriften, skal det også fremgå at brudd på disse kan straffes.

Videre kan også brudd på bestemmelser som berører understøttelse av de sivile beskyttelsestiltakene, herunder rekvirering, sanksjoneres med straff etter loven. Der disse bestemmelsene presiseres i forskriften, skal det også fremgå at brudd på disse kan straffes.

Saker som skal straffeforfølges, må anmeldes til politiet.

De konkrete bestemmelsene i forskriften som kan sanksjoneres med straff ved brudd, er følgende:

- [§ 5 første ledd](#) – en plikt for personer som Sivilforsvaret vurderer å pålegge tjeneste til å fylle ut en egenerklæring om helse og gi de opplysningene som er nødvendig for å avgjøre hvem som kan innkalles til rekrutteringsmøte og pålegges tjeneste i Sivilforsvaret
- [§ 9 andre ledd](#) – en plikt for den som er pålagt tjenesteplikt å skriftlig bekrefte at pålegget er mottatt
- [§ 10 første ledd](#) – en plikt for tjenestepliktige til å skriftlig svare på innkalling til kurs.
- [§ 10 andre ledd](#) - en plikt for tjenestepliktige til å skriftlig svare på svare på innkalling til øvelse
- [§ 10 tredje ledd](#) - en plikt for tjenestepliktige til å skriftlig svare på et varsel eller innkalling til innsats
- [§ 11](#) - en plikt for tjenestepliktige til å melde fra ved endring av kontaktinformasjon, endringer i helsetilstanden og andre forhold som har betydning for tjenesteplikten.

- [§ 30 første ledd](#) - en plikt for tjenestepliktige til å melde fra om endringer i forhold som er lagt til grunn for midlertidig fritak fra tjeneste
- [§ 50](#) – en plikt for den det rekvireres fra, til å sørge for at det som rekvireres oppfyller de kravene som er stilt og levere uten forsinkelse

I tillegg kan det etter [sivilbeskyttelsesloven § 37](#) sanksjoneres med straff for brudd på andre plikter, f.eks. ikke møte til rekrutteringsmøte, ikke møte til tjeneste eller unndra seg pliktige undersøkelser eller prøver.

Skyldkravet for overtredelser av bestemmelser om tjenesteplikt i [sivilbeskyttelsesloven § 37](#) er forsett eller uaktsomhet. I tillegg skjerpes straffen i tilfeller der en person har til hensikt å unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret. Unndragelse kan for eksempel være brudd på opplysnings- eller meldeplikten eller unnlattelse av å møte til rekrutteringsmøtet eller ordinær tjeneste. Slike unndragelser kan medføre at Sivilforsvaret ikke gis et grunnlag for å kunne vurdere om en person kan pålegges tjenesteplikt eller av andre grunner ikke får brukt den tjenestepliktige i aktiv tjeneste. For rekruttering og videre forvaltning av Sivilforsvarets mannskaper er det avgjørende at slike grunnleggende bestemmelser følges. [Sivilbeskyttelsesloven § 37](#) rammer derfor også tilfeller der den enkelte gjennom sine lovbrudd har til hensikt å unndra seg tjenesten i Sivilforsvaret.

For brudd på bestemmelsene som omhandler de sivile beskyttelsestiltakene er det krav til forsett.

For mindre overtredelser av bestemmelsene som kan sanksjoneres med straff, vil ileggelse av overtredelsesgebyr kunne være et velegnet alternativ til straffeforfølgning. Dette vil for eksempel kunne gjelde ved ulovlig fravær av kortere varighet, og ved mindre overtredelser av opplysnings- og meldeplikten.

11.1.1 Foreldelse av straffansvar

Etter [straffeloven § 86](#) er fristen for foreldelse av straffansvar 2 år når den høyeste lovbestemte straffen er bot eller fengsel inntil 1 år. Fristen er 5 år når den høyeste lovbestemte straffen er fengsel inntil tre år. Denne gjelder også for brudd på bestemmelsene i sivilbeskyttelsesloven og sivilforsvarsforskriften.

Fristen for foreldelse av straffansvar regnes fra den dag det straffbare forholdet opphørte, jf. [straffeloven § 87](#).

11.2 Om § 60 Overtredelsesgebyr

Når overtredelsesgebyr skal ilegges etter delegert lovgivning, som her i form av en forskrift, skal det i forskriften angis konkret hvilke plikter som kan føre til overtredelsesgebyr dersom de brytes. Formålet med paragrafen er å gi en samlet oversikt over slike bestemmelser i forskriften. Det fremgår også hvem som har myndighet til å ilegge overtredelsesgebyret.

Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon som innebærer at en fysisk eller juridisk person skal betale et pengebeløp til det offentlige for brudd på en plikt som er fastsatt i lov eller i bestemmelser i medhold av lov (forskrift eller individuell avgjørelse, typisk enkeltvedtak).

Utmålingen av overtredelsesgebyret skal skje etter reglene i dette kapittelet både ved brudd på plikter i sivilbeskyttelsesloven og ved brudd på plikter i sivilforsvarsforskriften.

Bestemmelser i forskriften som kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr ved brudd er:

- [§ 5 første ledd](#) – en plikt for personer som Sivilforsvaret vurderer å pålegge tjeneste til å fylle ut en egenerklæring om helse og gi de opplysningene som er nødvendig for å avgjøre hvem som kan innkalles til rekrutteringsmøte og pålegges tjeneste i Sivilforsvaret

- [§ 9 andre ledd](#) – en plikt for den som er pålagt tjenesteplikt å skriftlig bekrefte at pålegget er mottatt
- [§ 10 første ledd](#) – en plikt for tjenestepliktige til å skriftlig svare på innkalling til kurs.
- [§ 10 andre ledd](#) - en plikt for tjenestepliktige til å skriftlig svare på svare på innkalling til øvelse.
- [§ 10 tredje ledd](#) - en plikt for tjenestepliktige til å skriftlig svare på et varsel eller innkalling til innsats.
- [§ 11](#) - en plikt for tjenestepliktige til å melde fra ved endring av kontaktinformasjon, endringer i helsetilstanden og andre forhold som har betydning for tjenesteplikten.
- [§ 16 andre ledd](#) – en plikt for tjenestepliktige til ikke å oppbevare alkoholholdig drikke eller annet berusende eller bedøvende middel på Sivilforsvarets områder.
- [§ 30 første ledd](#) - en plikt for tjenestepliktige til å melde fra om endringer i forhold som er lagt til grunn for midlertidig fritak fra tjeneste.
- [§ 44 andre ledd](#) – et forbud mot å benytte Sivilforsvarets varslings signaler eller signaler som kan forveksles med disse uten tillatelse.
- [§ 45](#) – en plikt til å innhente tillatelse fra DSB før tilkobling til Sivilforsvarets varslingsystem.
- [§ 46](#) – om adgang til og bruk av eiendom der varslingsanlegg er installert eller planlegges etablert.
- [§ 47](#) – plikter for virksomheter som blir pålagt å etablere egen varslingsordning.
- [§ 50](#) – en plikt for den det rekvireres fra, til å sørge for at det som rekvireres oppfyller de kravene som er stilt og levere uten forsinkelse.

Hvordan disse bestemmelsene er å forstå, fremgår av beskrivelsen til den enkelte bestemmelse i veilederen.

I tillegg kan det etter [sivilbeskyttelsesloven § 36](#) ilegges overtredelsesgebyr for brudd på andre plikter, f.eks. ikke møte til rekrutteringsmøte, bruk av alkohol eller andre berusende eller bedøvende midler under tjenesten, ikke møte til tjeneste, unndra seg undersøkelser/prøver eller uberettiget bruk av Sivilforsvarets grader, stillingsbetegnelser, uniformer, legitimasjon, merker eller signaler.

11.3 Om § 61 Utmåling av overtredelsesgebyr

Det er stor variasjon i de regelbruddene som kan sanksjoneres med overtredelsesgebyr etter sivilbeskyttelsesloven og sivilforsvarsforskriften. Overtredelsesgebyr kan brukes ved overtredelser de tjenestepliktige begår forholdsvis ofte, for eksempel gebyr for manglende tilbakemelding eller innsending av skjemaer i forbindelse med tjenesteplikt. I tillegg kan også de mer alvorlige overtredelsene sanksjoneres med overtredelsesgebyr. Dette kan være overtredelser som har potensielt vidtrekkende konsekvenser for samfunnet og andre aktører, slik som brudd på regler om Sivilforsvarets varslingsystem eller brudd på reglene om rekvisisjon. De ansvarlige rettssubjektene vil i slike tilfeller ofte være foretak av ulik størrelse og med ulike økonomiske forutsetninger. Det er derfor hensiktsmessig med en kombinasjon av individuell utmåling og standardiserte satser ved utmålingen av overtredelsesgebyr etter sivilbeskyttelsesloven. Dette er en løsning [forvaltningsloven § 44 andre ledd](#) åpner for.

I tabellen i § 61 første ledd fremgår standardsatser for brudd som forekommer forholdsvis ofte og hvor saksforholdet vil være forholdsvis likt. Bruddene er normalt lette å konstatere og ansvaret er tilnærmet objektivt, slik at likebehandlingshensyn veier tungt. Beløpene oppgis i kroner for at det skal være enkelt og tydelig hvor store gebyrene er. Ved behov for oppjustering av beløpene, vil forskriften måtte endres.

Dersom Sivilforsvaret skal kunne oppfylle sitt samfunnsoppdrag og funksjon er det grunnleggende viktig at de tjenestepliktige bidrar i rekrutteringsprosessen ved å svare på henvendelser, gi nødvendige

opplysninger og dokumentasjon, samt stiller på de møter og kurs som kreves for å kunne gi dem den nødvendige opplæringen for tjenesten. Foreligger ikke vilkårene for fritak, er plikten til å møte ubetinget. Brudd på slike grunnleggende plikter anses alvorlig, og størrelsen på overtredelsesgebyrene er ment å gjenspeile dette. De tjenestepliktige kan søke om midlertidig fritak fra tjeneste etter bestemmelsene i kapittel 4.

Størrelsen på gebyret for å forlate tjenesten uten tillatelse er angitt i et spenn for å fange opp nyansene i overtredelsene med hensyn til alvorlighetsgraden i slike saker. Det kan dreie seg om fravær på noen timer, til forhold som innebærer nesten fullstendig fravær fra tjenesten. Samtidig ønskes det signalisert et nedre nivå som den tjenestepliktige uansett må påregne dersom vedkommende ureglementert forlater tjenesten.

Det er ikke gitt standardsatser på gebyrene som kan gis der den tjenestepliktige unnlater å møte til øvelse og innsats. Hovedbegrunnelsen for å overlate disse sakene til individuell utmåling, er at den tjenestepliktiges økonomi er av vesentlig betydning for å oppnå ønsket preventiv effekt i disse sakene. I tillegg viser det seg i praksis at disse sakene varierer mer enn sakene som oppstår i forbindelse med rekrutteringsprosessen. Dette innebærer en endring i forhold til den tidligere forskriften om overtredelsesgebyr etter sivilbeskyttelsesloven av 1. juli 2020 nr. 1456, der det ble fastsatt standardsatser for unnlattelse av å møte til øvelse og innsats. Den forskriften ble gitt for å avhjelpe den akutte situasjonen under covid-19, og bruk av standardsatser var begrunnet i behovet for en forenklet og effektiv saksbehandling, i en ekstraordinær situasjon.

I § 61 tredje til femte ledd reguleres utmålingsreglene for andre overtredelser enn de som er standardisert i første ledd. For å sikre forutberegnelighet krever [forvaltningsloven § 44 andre ledd](#) at det fastsettes en øvre grense for overtredelsesgebyret. Fysiske personer kan maksimalt ilegges overtredelsesgebyr på 0,5 ganger folketrygdens grunnbeløp. Foretak kan ilegges maksimalt 10 ganger folketrygdens grunnbeløp. Fysiske personer vil i all hovedsak være tjenestepliktige eller personer som vurderes til tjeneste i Sivilforsvaret. Overtrederens økonomiske evne er et moment det skal tas hensyn til i utmålingen ved individuell fastsettelse. Tjenestepliktige eller personer som vurderes til tjeneste er i alderen 18 til 55 år og vil ha varierende inntekt og livssituasjon. Maksimalbeløpets størrelse for fysiske personer er satt utfra en sammenligning med blant annet disiplinærreglementet i Forsvaret. 0,5 ganger folketrygdens grunnbeløp utgjør i 2021-tall 53 199 kroner.

Foretak som kan ilegges overtredelsesgebyr etter sivilbeskyttelsesloven kan for eksempel være eier eller bruker av eiendom som skal benyttes for varsling eller avstås til bruk for Sivilforsvaret, eller arbeidsgivere til tjenestepliktige. Vi har her, på samme måte som ved individuell fastsettelse, sett hen til maksimalgrensen for foretak i annet regelverk og anser en øvre ramme på 10 ganger grunnbeløpet (1 063 990 kroner i 2021) som et rimelig nivå.

Brudd på flere av bestemmelsene etter [§ 36](#) er også straffbare etter [§ 37](#), slik at det er mulig å anmelde de alvorligste tilfellene til politiet.

11.3.1 Prinsipper for utmåling

Ved utmålingen av overtredelsesgebyr etter bokstav d kan det blant annet tas hensyn til momentene som er oppramset i [sivilbeskyttelsesloven § 36 annet ledd](#):

- *fortjeneste eller potensiell fortjeneste som den ansvarlige har hatt ved overtredelsen,*
- *hvor alvorlig overtredelsen er,*
- *ekstra kostnader som kontrolltiltak og behandling av saken har ført til.*

Videre sier [forvaltningsloven § 44 tredje ledd](#) at ved individuell utmåling av overtredelsesgebyr mot fysiske personer kan det blant annet legges vekt på:

- *overtredelsens omfang og virkninger,*
- *fordeler som er eller kunne vært oppnådd ved lovbruddet,*
- *samt overtrederens skyld og økonomiske evne.*

Momentene ovenfor er ikke uttømmende slik at også andre momenter kan komme i betraktning. Det viktigste er at like tilfeller behandles likt.

11.3.2 Gjentakelse

For at det skal dreie seg om gjentakelse etter § 61 andre ledd må den tjenestepliktige på nytt ha brutt plikten i samme bokstav, og innenfor en to-årsperiode. Fristen regnes fra da bruddet faktisk skjedde. Brudd på plikter i forskjellige bokstaver i § 61 regnes ikke som gjentakelse, men kan f.eks. være et moment i utmålingen eller i vurderingen av om overtredelsen anses som bagatellmessig.

11.4 Om § 62 Særlige bestemmelser om foreldelse for overtredelsesgebyr

Om foreldelse av straffansvar, se punkt 11.1.1.

[Sivilbeskyttelsesloven § 36 fjerde ledd](#) slår fast at adgangen til å ilegge overtredelsesgebyr foreldes etter 2 år. Fristen regnes fra tidspunktet overtredelsen fant sted. Det åpnes imidlertid for at det kan gis nærmere bestemmelser om foreldelse i forskrift, herunder fravike bestemmelsene om foreldelsesfrist og fristavbrudd for særlige typer overtredelser.

Det er behov for en annen regel om foreldelse i saker om tilfluktsrom. Det dreier seg om saker der tilfluktsrom ikke blir holdt i forsvarlig stand eller ikke blir bygget og innredet slik loven krever. Det gjelder også saker hvor tilfluktsrom blir ulovlig revet. Det kan ta lang tid før myndighetene avdekker slike forhold.

Sivilforsvarsforskriften inneholder i dag ingen utfyllende bestemmelser om tilfluktsrom. Dette rettsområdet krever en omfattende juridisk gjennomgang og vil bli fulgt opp i et eget regelverksprosjekt på et senere tidspunkt. Ileggelse av overtredelsesgebyr for brudd på plikter med hensyn til tilfluktsrom skjer med hjemmel i sivilbeskyttelsesloven direkte, men denne forskriftens bestemmelser om utmåling (maksbeløp) og foreldelse vil gjelde.

Det er to hovedkategorier tilfluktsrom i Norge: private og offentlige. Private tilfluktsrom er for personer som normalt oppholder seg på eiendommen og de er vanligvis etablert i industribygg, kontorer, butikker, borettslag, skoler og sykehus og lignende. De offentlige tilfluktsrommene er i hovedsak bygget i byer og tettsteder i Norge og eies vanligvis av kommuner.

Sivilbeskyttelsesloven med tilhørende forskrifter fastslår at det er eiernes ansvar å bygge, utstyre og vedlikeholde tilfluktsrommene, samt sørge for at de klargjøres til bruk ved beredskap. Sivilforsvaret har en rekke forvaltningsoppgaver på dette området, blant annet tilsyn, saksbehandling vedrørende dispensasjon, sletting, veiledning og godkjenning av tilfluktsrom.

Det er flere grunner til at det kan ta tid fra en overtredelse er begått til myndighetene oppdager det. Det er mange ulike aktører som eier tilfluktsrom, og kunnskapen om ansvaret som påhviler den enkelte og forståelsen for viktigheten av å bevare disse rommene viser seg ofte å være mangelfull. Ofte er tilfluktsrommene "vanlige" rom i et bygg, og brukes til daglig som lager eller lignende. Mangelen på kunnskap om hvilket ansvar man har som eier, fører også til at mange tilfluktsrom ikke vedlikeholdes og er i dårlig stand og i noen tilfelle rives bygg med tilfluktsrom. Det forekommer også at eiere av tilfluktsrom ikke aksepterer det ansvaret som påhviler dem, og ikke ønsker å etterleve kravene.

Det eksisterer i dag rundt 18 000 tilfluktsrom. Sivilforsvaret er avhengig av å få informasjon om tilstand, endringer, slettinger, eierskifter osv. fra den som til enhver tid er eier. Det store antallet tilfluktsrom, sett opp mot Sivilforsvarets ressurser, gjør at myndighetene ikke kan ha særlig tett eller hyppig oppfølging på dette området, men at ansvaret først og fremst påhviler eierne. Det er derfor viktig for myndighetene å ha gode sanksjonsmuligheter for å sikre etterlevelse av regelverket.

Dette er alvorlige brudd som det er viktig å kunne sanksjonere, til tross for at de kan ligge tilbake i tid. Fristen løper derfor fra det ulovlige forholdet blir avdekket i disse sakene.

At fristen først skal regnes fra tidspunktet det ulovlige forholdet ble avdekket kan anses å være belastende for den som ikke har overholdt pliktene etter regelverket, særlig der det har gått lang tid. Samtidig kan klanderverdige forhold på begge sider tas i betraktning ved beregningen av størrelsen på overtredelsesgebyret. I tilfeller der for eksempel Sivilforsvaret har fått informasjon i en konkret sak som tilsier at de burde ha reagert tidligere, kan dette tas inn som et moment i utmålingen av overtredelsesgebyr. Videre er reglene om overtredelsesgebyr kan-bestemmelser, så Sivilforsvaret kan også i enkelte saker velge å la være å ilegge overtredelsesgebyr.